

Жадид

2024-yil
23-fevral
№ 9(9)

Jadid

Tilda, fikrda, ishda birlik!
adabiy, ilmiy-ma'rifiy va ijtimoiy haftalik gazeta

XAYRLI TASHABBUS

BARCHAMIZ VATAN HIMOYACHISI, TINCHLIK POSBONI BO'LISHIMIZ ZARUR

Yoshlarni harbiy kasbga yo'naltirish, Vatan himoyasiga har doim shay turadigan yovqur askar qilib tarbiyalashda adabiyotning, kitobxonlikning alohida o'rnini bor. Shu maqsadda O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi va Qurolli Kuchlar tarkibidagi barcha tuzilmalar o'tasida mustahkam hamkorlik o'rnatalgan. Ma'naviyat kechalarini, kitobxonlik tadbirlari va tanlovlari, kitob taqdimotlari, ijodiy uchrashuvlar muntazam tashkil etilmoqda.

Ma'lumki, mamlakat taqdiri millat ma'naviyati bilan chambarchas bog'liq eng muhim masaladir. Vatan tinchligiga daxldorlik tuyg'usini chuquroq his etish, ta'bir joiz bo'lsa, yurt daxlsizligini yurakning tub-tubigacha singdirmoq kerak. Sarhadlarimizni qo'riqlayotgan askar o'g'onlarimiz yuragiga shunday ma'naviy quvvat beraylikki, ular bajayotgan vazifalariga shunchaki faqat harbiy xizmat deb qaramasining. Ularning qalbida ona Vatan tuprog'ini asramoqning yuksak sharafiga o'chmas olovga aylansin.

Prezidentimiz tashabbusi bilan 2023-yilda Yozuvchilar uyushmasi tomonidan Mudofaa vazirligi hamda boshqa hamkor tashkilotlar bilan birlgilikda "Mard askarga sovg'a" turkumida ixcham kitoblarni nashr etish yo'lgaga qo'yilgan edi. Bu kitoblar ilk bora 11 nomda nashr ga tayyorlanib, 35 ming nusxada chop etilib, barcha harbiy qismlar va okruglar, harbiy ta'limga muassasalariga yetkazildi. Shundan so'ng "Mard askarga sovg'a" loyihasini muntazam davom ettirish rejalashtirildi. Shu munosabat bi-

lan 2024-yilda ushu turkumda yana 7 nomdag'i kitob nashrga tayyorlandi.

Harbiylar hatto jismoniy va harbiy tayyorgarlik vaqtlarida ham bunday ixcham kitoblarni yonida olib yurib, muto-la qilish imkoniga ega.

Kuni kecha O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari akademiyasida ushu turkum kitoblar taqdimoti o'tkazildi. Unda Mudofaa vazirligi mas'ul xodimlari, harbiy xizmatchilar, harbiy ta'limga muassasalarini va "Temurbeklar maktablari" kursantlari, muddati harbiy xizmatchilar, Mudofaa vazirligi huzuridagi Jamoatchilik kengashi a'zolari, faxriylar, taniqli shoir va yozuvchilar, san'atkorlar ishtiroy etdi. Taqdimot jarayonini video-konferens-aloqa tizimi orqali Mudofaa vazirligining tegishli harbiy okruglari xizmatchilari ham onlayn tomosha qilishdi.

Anjumanda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining maslahatchisi Xayreddin Sultonov, O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vaziri, general-leytenant Bahodir Qurbonov, O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi raisi, O'zbekiston xalq shoiri Sirojiddin Sayyid, O'zbekiston Kinema-

tografiya agentligi Bosh direktorining birinchi o'rinnasari Shuhrat Rizayev va boshqalar so'zga chiqdi. Askarlar va kursantlar doim yonida olib yuradigan bunday cho'ntak kitoblar yoshlarni o'z burchiga sadoqatli, jasur va yovqur bo'lishga da'vat etishi ta'kidlandi.

Qurolli Kuchlar akademiyasi kutubxonasiga Yozuvchilar uyushmasi tomonidan chop etilgan kitoblar va "Turkiy adabiyot durdonlari"ning yuz jildligi tuhfa qilindi. Shuningdek, o'zbek kino

ustalari tomonidan suratga olingan harbiy-vatanparvarlik mavzusidagi film-lar hamda taniqli rassomlarning yangi asarları jamlanmasi taqdim etildi.

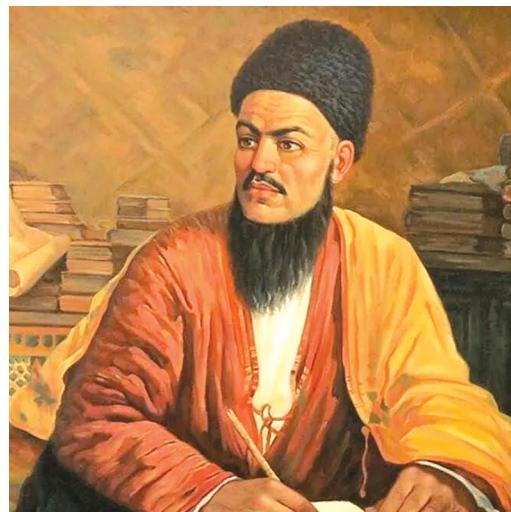
Anjumanda kino, teatr, adabiyot, tasviriy san'at, noshirlik sohalaringin bir guruhi faoliyatlari O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligining "Yosh avlodni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdagi faoliyoti uchun" ko'krak nishoni bilan taqdirlandi.

(Davomi 2-sahifada).

E'TIROF

MAXTUMQULI – O'ZBEKNING O'Z SHOIRI

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev 2024-yil 19-fevral kuni "Buyuk turkman shoiri va mutafakkiri Maxtumquli Firog" tavalludining 300 yilligini keng nishonlash to'g'risida"gi qarorga imzo qo'ydi.

Darhaqiqat, Maxtumquli Firog'ning betakror poetik tafakkuri va jahon she'riyati xazinasiga qo'shgan hissasi G'arb-u Sharqdagi eng dengor shoirlar ulushidan aslo kam emas. Bu orif, donishmand shoir o'z millati boshidagi toj va tojidagi marjon-marvariddir.

(Davomi 2-sahifada).

ZAMON JADIDLARI

MA'RIFATGA YURAGIDAN YO'L OCHGANLAR

Dunyoda ajoyib ishlar ko'p. "Ko'chmanchi", "suzuvchi", "intizomsiz", "yer osti" kabi maktablar to'g'risida qiziqarli ma'lumotlarni o'qiganman. Ammo atigi to'rt xonali ta'limga dargohi haqida eshitmagandim. Qashqadaryo viloyatining Nishon tumanida bir tadbirkor himmati bilan qurilgan yangi o'quv maskani haqida maqola yozish niyatida qahramonlarimni qidirdim. "Xudo degan quliga, keltiradi qo'liga", deganlariday, direktorning o'zi Toshkentda malaka oshirayotgan ekan. U bilan suhbatimiz o'sha, atigi to'rt sinfonasi bor maktab haqida bo'ldi.

(Davomi 3-sahifada).

MOZIYGA QARAB...

MUXTORIYAT LOYIHASI

Turkiston mintaqasidagi jadidlik harakati ham o'ziga xos milliy xususiyatlarga ega bo'lishi bilan birga, bir tarafdan, XIX-XX asrlar oraliqida jahonda sodir bo'lgan ulkan taraqqiyot va o'zgarishlar, ikkinchi tarafdan, Rossiya imperiyasi tarkibidagi turkiy va musulmon xalqlari yashayotgan hududlarda og'ir siyosiy, ijtimoiy va madaniy muammolar ta'sirida vujudga kelgan tom ma'nodagi milliy uyg'onish harakatidir. Shu ma'noda jadidlik bugun biz uchun Turkiston tarixida chouq ijobiy iz qoldirgan milliy meros hisoblanadi.

Turkistondagi jadidlarning dastlab ma'rifatparvarlikka asoslangan faoliyati asta-sekin ijtimoiy-siyosiy tus ola boshladi. Bunda Rus-yapon urushidagi mag'lubiyat orqasidan Rossiya imperiyasida yuz bergan 1905–1907-yillardagi Birinchi rus inqilobi natijasida konstitusyon monarxiyaga o'tish hamda parlament – Davlat dumasining ta'sis etilishi, 1905–1911-yillarda Erondag'i konstitusyon inqilob, 1908-yillardagi Yosh turklar inqilobi hamda jahondagi boshqa muhim voqealarning ahamiyati katta edi.

Davlat dumasiga Turkistondan ham deputatlarining saylanishi va dumada musulmonlar fraksiyasining shakllanishi orqali jadid ziyojar Turkiston xalqi manfaatlarini qonuniy yo'l bilan himoyalash hamda o'lka uchun madaniy muxtoriyat huquqini olishga harakat qilishadi. Mana shu paytda Mahmudxoja Behbudiy 1907-yil noyabr oyida Davlat dumasi musulmon fraksiyasiga murojaat qilib, Turkiston o'lkasini Rossiyaning Yevropa qismidan ham ko'proq muxtoriyat huquqiga haqli ekanini ta'kidlaydi hamda fraksiyaga o'zining Turkiston o'lkasini diniy va ichki ishlardagi ("Idorayi ruhoniya va doxiliya") erkinlikni ifoda etuvchi "Turkiston madaniy muxtoriyati" loyihasini taqdim etadi.

(Davomi 6-sahifada).

RAG'BAT

KITOB O'QIG'AN "KOBALT" MINADI

Haqqoniy kitoblar – ma'nolar xazinasi. Bu xazinadan bahramand bo'lganlarning dunyo-qarashi, fikrash tarzi, muomalasi, odob-axloqi nurli-ko'rkam bo'ladi. O'qiganlar bilan o'qiman-ganlar bahslashishi qiyin. Shunga ko'ra, yetti yildirki, "Yosh kitobxon" respublika tanlovida o'qiganlar o'zaro fikr maydonida bahs yuritishadi. Kitobxonlarning biliimi, zakosi, yod-kashligi, tafakkur ko'lami taqqoslanadi. Munosibi Prezident sovg'aasi – avtomashina bilan taqdirlanadi. Nazarimda, dunyoning birorta mamlakatida mavjud bo'lmagan mutlaqo o'ziga xos ma'rifat musobaqasi bu.

Mamlakat yoshlarining kitob o'qishi, uqishi va bilib olganlarini hayotiga tatbiq etishi natijasida ziyoj shaxslar maydonga chiqadi. Bugun yuzlab, minglab yoshlar qalbiga ilm, haqqoniyat, o'zlariga ishonch urug'i ekilmoqda. Kelajakda buning mevasi Uchinchi Renessans o'laroq meva beradi. Yoshlikda shuhriga muhrlangan kitoblarni umr bo'yи eslaydi va ulardagi hikmatlardan foydalananadi, albatta.

(Davomi 2-sahifada).

NOSHIRLIK

ISHONCHNI TIRILTIRMOG'IMIZ KERAK

Ma'lumotlarga ko'ra, yurtimizda 500 dan ortiq nashriyot faoliyat yuritmoqda. Taassufki, bu nashriyotlarning orasida kitobga shunchaki bir mahsulot yoki daromad manbai deb emas, qalb ozig'i deb qaraydiganlar juda kam. Frensis Bekon ta'biri bilan aytganda, "hikmat kemasi"da suzish xos kishilarning ma'naviy mashg'ulotiga aylangan.

"Akademnash" nashriyoti direktori Sanjar Nazar ma'naviy bo'shligi to'ldirish uchun timay izlanayotgan, tom ma'noda ziyo ulashayotgan insonlardan biri. Sanjar Nazar bilan suhbatimiz mualif-noshir-kitobxon aylanasi bilan bog'liqlik va nomuwofiqlilar haqida bo'ldi.

(Davomi 5-sahifada).

BARCHAMIZ VATAN HIMOYACHISI, TINCHLIK POSBONI BO'LISHIMIZ ZARUR

Boshlanishi 1-sahifada.

"Mard askarga sovg'a" turkumidagi to'plamlarda iste'dodli shoir va yozuvchilarimizning yuksak insoniy fazilatlari, Vatan madhi, el-yurt qadri tarannum etilgan eng sara she'lari, ta'sirchan hikoyalari jamlangan. Ushbu asarlar nafaqat harbiylarni, balki yuragida yurt tuyg'usi jo'sh urgan barcha yoshdagisi yurdoshlarimizni yuksak vatanparvarlikka, jasorat va matonatga, fidoyilikka da'vat etidi. Kitoblardan o'zbek adabiyotining zabardast namoyandalari, bugungi yosh shoirlarning ijodidan namunalar o'rinni olgan.

Anjumanda taniqli san'atkolar va harbiylarning badiiy jamoalari ishtirokida konsert dasturi namoyish qilindi, Qutlibeka Rahimboyeva, Salim Ashur, Shodi Otamurod, Shahriyor Shavkat kabi shoirlar to'plamga kiritilgan she'lariini o'qib berdi.

Bir so'z bilan aytganda, harbiy vatanparvarlik ruhida o'tgan taqdimot taddbiri ishtirokchilar qalbida shaxt-u shiddat, jasorat va shijoat tuyg'ularini alangalatdi. Ijodkorlar va harbiy xizmatchilar orasida mustahkamlanib borayotgan bu kabi hamkorliklar yurt tinchligi yo'lida xizmat qilishi shubhaisiz.

Zero, xalq va armiya birdamligi katta qudrat, san'at va adabiyot esa quvvatlaniruvchi kuchga ega. O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi, o'zbekning bek so'zli shoirisasi Qutlibeka Rahimboyeva so'zi bilan aytganda:

Ozod O'zbekiston, ozod o'zbeklar,
Har tovshi – bir shunqor ushlab turar tug'.
Shunqorim, tug'ingni balandroq tikla,
Dunyoda bundan-da yaxshi unvon yo'q.

Ma'mura ZOHIDOVA

Boshlanishi 1-sahifada.

Yuqorida zikr etilgan qarorda juda muhim fikr-mulohazalar bor: "O'zbekiston dunyoda Maxtumquli asarlar eng ko'p nashr qilinadigan va o'qiladigan mamlakatlardan biri sifatida e'tirof etilishi, albatta, bejiz emas. Yurtimizda mumtoz shoirning she'rlari va ular asosida yaratilgan qo'shiqlar kirib bor-magan biror-bir xonadon,uning nomini bilmaydigan biror-bir o'zbek topilmaydi. Maxtumquli asrlar mobaynida xalqimizning o'z shoiriga aylangan. Uning she'rlari o'zining teran falsafiy ma'nosi, xalqona ruhi, yuksak badiiyati bilan baxshi va hofizlarimiz, shoirlarimizga ilhom bag'ishlab, hamisha davralarda yangrab, el-yurtimiz qalbida yashab keladi.

Maxtumqulining o'z davrida Xivadagi mashhur Sherg'ozixon madrasasida tahsil olgani, Alisher Navoiydek buyuk so'z san'atkorini o'ziga ustoz deb bilgani xalqlarimiz o'ttasidagi chinakam do'stlilikning ajoyib namunasidir. Maxtumquli Xivada juda ko'p ustoz va maslakdoshlar, do'st-yor va muxlislar orttig'an, bu yerda kechirgan yillarini minnatdorlik bilan eslab, go'zal she'rlar bitiganini o'zbek kitobxonlari yaxshi biladi.

O'zbekiston va Turkmaniston o'ttasidagi do'stlik hamda yaxshi qo'shinchilik munosabatlari tarixida yangi davr boshlangan hozirgi paytda Maxtumquli Firog'iyning o'limas badiiy merosi xalqlarimiz uchun yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ikki qardosh el uchun birdekkardogli bo'lgan shoirning barkamol asarlarini mamlakatimizda mutazam ravishda, yirik adatlarda nashr etilmoqda. Tosh-

kent va Xiva shaharlari shoir xotirasiga bag'ishlab bunyod etilgan yodgorlik majmualari tabarruk ziyyoratgohlarga aylangan.

Maxtumquli yilda keng miqyosda xalqaro anjumanlar tashkil qilinadi. Nazarimda, bu donishmand shoir o'z ijodiy merosi bilan yil davomida qon-qardoshlar qalbini bir-biriga yana ham mustahkam bog'laydi; dildosh odamlarning o'zaro diydoriga sababchi bo'ladi. Shunday buyuk bir shoirning dunyoga kelishi nafaqat turkman yoki umumturkiy adabiyotining, balki dunyo adabiyotining ham baxt-u iqbolidir. Chunki turkman she'riyati, turkmanning bebafo so'zi Maxtumquli vositasida dunyo adabiyoti durdonalari qatoridan joy oladi; bepoyon ma'naviyat ummoniga borib qo'shiladi. Maxtumquli – nosih shoir. Uning niyati ezgulik, yaxshilik va nasihatdir. O'gitlari o'rinni, ma'nili, mantiqli, umuminsoniyo mohiyatga ega, albatta. Zotan, shoir quruq nasihatni yoqtirmaydi. Eng avval inson o'z so'ziga o'zi amal qilmogi lozim:

*Garchi nasihatdir ellarga so'zing,
El olmasdan avval amal qil o'zing,
Olimga yondashsang, ochilar ko'zing,
Johilga yondashsang ko'redek bo'larsan.*

Olim bilan johil – ko'zi ochiq odam va ko'r. Maxtumquli she'rlarining fikr oqimida bunday tazodli va ta'sirli misralar juda ko'p.

Maxtumquli o'z she'rlarida har qanday insonga xos eng ulug' fazilatlarni, yaxshi so'zni yuksak pardada tarannum etidi. Shoir ta'bıricha, inson yaxshi so'z

so'zlashi lozim va agar bilmasa, jum o'tir-gani afzal. Do'stning yaxshi so'zi haqida: "Yaxshi do'st bir so'z desa, jon kabi aziz bo'lар", deydi shoir. "Aqling bo'lsa, yaxshilarga hamdam bo'l". Juda zarur o'git bu. Yaxshi inson, yaxshi do'st, yaxshi qo'shni, ya'ni bunday odamlarning niyati yaxshilik bo'ladi va "ko'nglida gina oz bo'ladi". Saxovatpesha, mardona qalb egalari hamisha hurmat-izzatga munosib ekanini qayta va qayta uqtiradi shoir. Uning fikricha, inson o'ziga, axloqiga, ruhiy borlig'iga e'tiborli va o'z aytar so'ziga ehtiyoj bo'lomg'i lozim.

Maxtumquli – orif shoir. O'qigan kitoblarini, she'rlarida tilga olingen Sharq alalomalarining kimligini yaxshi tanib olish uchun ham juda katta bilini zaxirasi kerak bo'ladi. "Orif bo'lsang, so'z ma'nosin ocharsan". Johillik ziddi bo'lgan oriflik – ulug' martaba. Chinakam ilm-ma'rifat ahli – orifargina shoir so'zining ma'nosini anglaydi.

Alisher Navoiyni o'ziga ustoz bilgan Maxtumquli badiiy so'zning qudrati har qanday qilichdan keskir ekanini bildi. Yaxshi so'z qadriga yetadigan dunyoning barcha hududlaridagi she'riyat muxlislarini, jumladan, O'zbekiston xalqi ham Maxtumqulini xuddi o'z milliy shoiridek ardoqlaydi. Shoir o'zining bir she'rida "so'z odamiman", deb ta'riffagan edi. Maxtumqulidek bashariyat qalbidan chuqur joy olgan ulug' shoir, ya'ni buyuk "so'z odami"ning uch yuz yoshi – tavallud to'yi barchaga muborak bo'lsin.

Bahodir KARIMOV,
filologiya fanlari doktori,
professor

KITOB O'QIGAN "KOBALT" MINADI

Boshlanishi 1-sahifada.

Aslida, barcha zamonlar ilm-fanida Uyg'onish davrida yashagan olimlar va ularning bashariyatga manfaatlari, umrboqiyit kitoblari asosiy belgilovchi omil bo'lgani aniq. Shunga ko'ra, bugun kitob o'qiyotgan yoshlardan umid katta. Ularda shijoat bor, ular orzular ummonida suzadi. Ular ulug' niyatlarini qalibga joylab, ulkan yo'ga chiqqan yo'lovchiga o'xshaydi. "Yosh kitobxon" tanlovi yoshlarning hayot yo'lidagi oydin bir bekatdir.

Ma'lumki, bu tanlov O'zbekiston Yoshlar ishlari agentligi tomonidan uch yosh toifasida: 10-14 yoshlilar; 15-19 yoshlilar; 20-30 yoshlilar o'ttasida quyidan boshlab respublika bosqichiga qadar tashkil etiladi. Tanlov nizomi va shartlari yildan yilga takomillashib bormoqda.

Bir necha yil yosh kitobxonlarning og'za-ki nutqiga e'tibor berilgan bo'lsa, ikki yildan buyon ularning o'zifikrlarini yozma ravishda ifoda etishlari ham taqqoslanmoqda.

Bugungi yosh kitobxon o'zi o'qiyotgan asarlar va ularni yozgan adiblar to'g'risida mulohaza qilar ekan, kitoblarning ma'naviyatma'rifiy qimmatiga, umrboqiylik darajasiga, hayotiyligi rutbasiga, albatta, diqqat qaratishlari lozim.

Muhim bir gapni aytishni istardim. Kitobxonlik bahsida tanish-bilish, birovlarini o't-

ga solib sarson-sargardon qilish, qo'ng'iroq-bozlik ish bermaydi. Chunki ma'naviyat bahsleri qo'g'irchoqbozning o'yini emas. Aslida, ko'p tanlovlarda urfga aylangan bunday noxush hollarni esga olishdan odam uyaladi. "Yosh kitobxon" – bu o'ta original, haqqoniy va fenomenal hodisa. Bir misol keltiraman. Bilmidonlar o'ttasida o'zaro zim-dan kurash davom etayotgan palla. Qaysidir viloyatdagi bir qizcha o'taga chiqdi. Uch-to'rtta savollarning barchasiga bergan javobi bir xil, bir xil, bir xil... O'qimagandan keyin kitobdagagi fakt-dallilar haqida so'zlay olmadi, mum qotdi. "Bilmidon"ning bilmas-voyligi bilindi. Hamma sezdi. Bilmaydigan biladiganlar orasiga adashib tushib qolgan ko'rindi. Agar anglasa, hayolanib xayol-lansa, bu mulzamlik sabog'i bunday ishti-rokchi uchun bir umrga yetadi. Boshqa so-halarda, turli musobaqlarda tanish-bilish, birovga orqayinlik yordam berishi mumkin. Ammo "Yosh kitobxon" – millionlab odamlar ko'zi oldida bir necha daqiqalar orasida eng kerakli, eng muhim fikrlarni o'rinni, mantiqli, go'zal adabiy tilda bayon qilishga qaratilgan, yoshlarning o'ziga xos intellektual sa-lohiyatini, eslab qolish qobiliyatini, muomala madaniyati kabi ma'naviy olamining olmos qirralarini elakdan o'tkazadigan bebabio bir tanlov.

O'quvchi kitobdan farosat sabog'ini ham olimog'i lozim. Yaqinda yoshgina bir ishti-

rokchi kelib, men bilan ko'rishish uchun qo'l cho'zdi va: "Meni tanidingizmi?" dedi jinday Savolidan xulosha qildim: farosat tarbiyasi ham muhim. Dunyo ahli orasida yuzlab, minglab kitoblarni o'qib uqmaganlar, hayot tarziga, axloqiga, vijdoniga, iymonga tabbiq etmaganlar borligidan ko'z yumish – haqiqat yuziga teskari boqishdir.

"Yosh kitobxon" tanlovida ishtirokchilardan ko'ra ularning ota-onalari, bobo, momolari ko'pincha bezotva bo'ladi. Tanlov shartlari, nizomlaridan norizo bo'lgan hol-lari kuzatiladi. Bunday vaziyatlarda g'olibni tabriklash, inson o'z baloyi nafsi jilovlashi foydali bo'ladi.

Sirdaryordan bir yigit keldi. Oxirgi o'rinni oldi. Ammo mammun, kayfiyatni baland. Do'stlarini tabriklagan, manzillarini almashgan. Oradan to'rt yil o'tib yana "Yosh kitobxon" minbarida paydo bo'ldi va unga omad kulib boqdi. Mashina egasi bo'ldi. Bobur hazratlarining bir rubrovisidagi misralarning o'mini almashtirgani uchun Qora-qalpog'istondan kelgan qiz mashinasiz qoldi. Yig'ladi, xafa bo'ldi. Ammo dag'dag'a qilmadi. Uning ma'naviyati balandligi, kitob o'qigani sezildi. Keyingi yillardagi tanlovda shu qiz ham yutuqqa erishdi. Demochimanki, tanlov har yili qizg'in va kutilmagan voqealarga boy bo'ladi.

Nazarimda, bu tanlovda qatnashadiganlar soni yildan yilga ortib borgani holda, qatnashchilarining ilmiy-adabiy salohiyati ham nisbatan yuksalib borayotgani sezildi. Demak, insonlarning ong-u shuuri o'za-ri o'xshash va farqli, ularning tushunish va

tushuntirish qobiliyatlarini ham turlicha. Demak, bu o'rinda tanlov ishtirokchilari orasida eng qobiliyatli, ayni damda, manglayiga saodati imzo qo'yilgan ishtirokchi yulduzdek charaqlab ko'rindi. Eng muhimi, "Yosh kitobxon"da mag'lublar bo'lmaydi. Unda qatnashgan yoshlar o'z umriga yeta-digan, hayot yo'llarida foyda beradigan beba-ma'naviy boylik egasi bo'ladi.

Bu yil tanlov yetti yoshga to'ldi, yoshi ulg'aydi. Respublika Prezidenti sovg'asi ham kat-alashdi. G'oliblarga "Spark" o'niga "Kobalt" sovg'a qilindi.

Kitobxonlik tanlovlarini yoshlarning shaxsiyatini, fikrini, ruhiyatini tarbiyalashga xizmat qilishi lozim. Yutqazganlar gohida ayb, bahona va aybdorni izlab qoladi. Bu tanlovda ko'pincha yoshlar aybni birovdan emas, o'zlaridan izlashdi. Gohida yonlaridagi kimsalarning qutqulariga uchib, jahllangan hollar ham kuzatildi. Ammo ularning jahli otini o'qigan kitoblarining fayzi hamisasi jilovlab turadi. Kitob shunday chin do'stir, kitob shunday nosih, maslahatgo'ydir. Birovlar gijig'ilaganida kitobdan bunyod bo'lgan ichkaridan adaptol, vijdon, iymon ovozi keladi va yoshlar o'zlaridan ketmaydi, o'zlariga keladi.

Yillar sinovida bu tanlov toplandi. Odamlarning chuqur ishonch va hummatini qozondi. Olis cho'l tumanidan kelib qatnashib, mashina yutgan qizning ota-onasidan qo'shnilar qo'shni bilan gaplashgan" va "qancha bergani" so'rashibdi. Ota-onaning o'zi nochor bo'lsa, ijarada o'tirgan bo'lsa,

qanday qilib birov bilan "gaplashadi"? Yana bir qishloqda turadigan yigit mashina egasi bo'ldi. Uyidan qo'shnilar telefon qilishdi. Ular uy atrofini orastalash, ta'mirlash, ko'chalarni asfaltlashdek ulkan bir hasharga bosh qo'shishdi. Bunga, nazarimda, viloyat hokimi qiziqdi. Bir kitob o'qigan yigit sharafatini bilan qishloq oboz bo'ldi.

Bir jurnalist bu tanlovga meni nima bog'lab turganini so'radi. Biroz noo'rin tushundimmi, baharhol qizishdim. Yuragimni to'kib soldim. Ota-onam, ustozlarim, haqiqatdan, to'g'riligidan dars berishganini aytdim. Halol luqmaning barakasidan so'zladim.

Aslida, mening bu maydonga kitobga qiziqishim, yoshlarning billur, chinni ko'nglini turli qabohatlar sindirishidan qo'riqlash mas'uliyati bog'lab turadi. Adolat tarozisining bir pallasida turib, ularni avaylash meni shu maydonga yetaklab keladi. Murg'ak tasavvurli bolajonlar bu olamda adaptol, haqiqat borligini, o'zlarining ko'ngillariga mos, ularning gapini, dardini, yuragini anglyadigan odamlar ko'pligini bilishlari lozim. Shunda jamiyat obod va go'zal bo'ladi. Shunda ularning qalbidan joy olgan ko'chlarini parvarish topadi va taraqqiyotning muh-tasham chinorlariga aylanadi.

Yaxshi kitob – ko'ngil chirog'i. Yaxshi kitoblar vositasida buxorilar, termiziylar, samarcandiyalar, xorazmiylar, farg'oniyalar, shoshiyalar, nasafiyalar o'larroq dunyoga dong taratgan ajoddolarga munosib avlod tarbiyananadi. Millat dovrug'ini kitoblar olamga yoyadi.

Darvoqe, gapim tuganchida yana bir-ikki taklif aymoqchi edim. Birinchidan, hozirga qadar "Yosh kitobxon" tanloving respublika bosqichida qatnashgan uch yuzga yaqin iste'dod egalari e'tibordan chetda qolib ketmasligi kerak. Ularни yilda kamida ikki-uch marta poytaxtida jamlab, respublikaning taniqli olimlari, ijodkorlari, madaniyat va san'at arboblarining mahorat saboqlarini tashkil etish o'rinni bo'lardi. Ikkinchidan, tanlov maqomini xalqaro miqyosga olib chiqish payti ham keldi. Qo'shni qardosh respublikalardagi yosh kitobxonlar ham o'zlarini tengurlari qatorida ko'rishlari har jihatdan muhim va foydalı bo'lardilar.

Ikkinchidan, tanlov maqomini xalqaro miqyosga olib chiqish payti ham keldi. Qo'shni qardosh respublikalardagi yosh kitobxonlar ham o'zlarini tengurlari qatorida ko'rishlari har jihatdan muhim va foydalı bo'lardilar.

MA'RIFATGA YURAGIDAN YO'L OCHGANLAR

Boshlanishi 1-sahifada.

Mazkur "mini-maktab" uzoq o'tmishda emas, 2017-yilda foydalanishga topshirilgan. Sinfxonalar yetishmasligi bois oxirgi dars soatlari qisqartirilib, mashg'ulotlar uch smenada olib borilar edi. 2017-yilgacha shu bino ham yo'q, o'quvchilar hovlillarda, dala shiyonida o'qigan kunlari bo'ldi. Gap 18-maktabga qarashli hududning qamrov jihatidani kattaligidagi edi. Salom bobo va Boboql Jumayev nomli ko'chalar dangina iborat qishloqchadagi o'quvchilar yetti kilometr olisdan maktabga qatnashadi. Biz aytayotgan "to'rt xonalı maktab" binosi aholiga qulaylik yaratgan o'shanda. Axir qishli-qirovli kunlarda uzoq masofani piyoda bosib o'qishga qatnashning o'zi bo'ladi. Aholiga qulay hudудда maktabning filialini ochish esa favqulodda ko'rilgan chora edi.

Kullas, o'quvchilarning ta'lif olishi bir qadar yo'lg'a qo'yildi, lekin muammo bor edi. Dars soatlari asosiy maktab shart-sharoitidan kelib chiqqan holda taqsimlanar, filialda bitta fandan bir necha o'qituvchi almashib saboq berardi. Bundan tashqari, bu yerda bilim olayotgan o'quvchilar fan olimpiadalariga ham umumta'lum maktabidan borgandek qatnasha olmasdi.

Har ishning o'z vaqtisi soati bor. 2023-yilda "Obod qishlog" dasturiga oid masalalar bilan

"Oyin" mahallasiaga kelgan mutasaddilar orasida "Sulton Tex Group" kompaniyasi rahbari Nurbek Ergashev ham bor edi. Uning e'tibori kutilmaganda ana shu 18-umumta'lum maktabining "yetimcha" filialiga tushdi. Tadbirkor tezlik bilan bir qarorga keldi. "Maktabcha"ni

maktab ko'rinishiga keltirish harakatlarini boshlab yubordi. Aholi ehtiyojidan kelib chiqib, 160 o'rinni yangi maktab binosini qurish uchun yuz nafardan ziyod ischchi jalb etildi. Ish ikki smenada tashkilshtirildi. Ko'ngilli o'qituvchilar jamoasining yordamidan ham foydalanildi.

Men rahbar bo'lganim bilan, bu maktabga oid muammolarda kalavaning uchini topoqlasdim, – deydi direktor Oybek Abrayev. – O'zim maktab quroqlasmas... Tadbirkor Nurbek ankaning e'tibori tushishi omadimiz kelgani edi aslida. U kishi jamoani bior ishga aralshtirmadi. Ellik sakkiz kunda yangi maktabni qurib bitkazdi.

Darhaqiqat, "Sulton Tex Group" kompaniyasi rahbari qurilishni shaxsan o'zi nazorat qildi. Ishni jalad wa sifatlari tashkil etdi. Ilm maskanini to'liq jihozladi ham. Zamonaevy partalar, o'n yettita so'nggi rusumdag'i kompyuter va bitta monitor, ikki mingta badiiy kitob bilan ta'minladi. Ayniqsa, isitish tizimiga alohida e'tibor qaratdi. Oybek Abrayevning aytishicha, hatto maktab o'chilishi oldidan uyuştilig'an hasharda, katta tadbirkor bo'lishiga qaramay, yeng shimarib ishladi. Parta tashish kerak bo'lsa, parta tashidi, deraza oynalarini artayotganlarga

o'shilib oyna tozaladi. Bu nishonliklar orasida uning obro'siga obro' qo'shibi, aholi Nurbek Ergashevning saxiyligini, kamtarligini olgishladi. Yangi maktabning o'chilish marosimiga quruvchilar wa ishchilar taklif etlib, tadbirkor tonomidan har biriga xizmat haqidan tashqari, ezguqlik yo'ilidagi mehnati uchun besh million so'mdan berildi.

Ha, aytgancha, yangi maktab butkul yangilandi. 18-maktab tarkibidan chiqarilib, 44-sonli umumta'lum maktabiga aylantirildi. O'ttiz nafar muallim darslarga doimiy mas'ul o'qituvchilar sifatida birkirtildi. Birinchi marta bu mustaqil maktab fan olimpiadasining tuman bosqichiga o'quvchilarini chiqardi. Bugun maktabda atrofia nomidagi davlat mukofoti sovrindori ham bor.

Har ishda bir hikmat bo'ladi. Chekka hududagi kichik maktabga katta tadbirkorning

nazari bekorga tushmagandir. Kelajakda bu maktabdan uning o'zidek ma'naviyat va ma'rifatga yuragidan yo'l ochgan sarmoya-dorlar yetishib chiqsa, ajabmas.

Ayni paytda maktabda qariyb 150 nafar o'quvchi ta'lim olyapti. O'n ikkita fan to'garagi, to'qqizta sport to'garagi ishlab turibdi. Kutubxonadagi kitoblar soni ham besh mingtaga ko'paydi. Darslar avvalgidek, ikki-uch emas, bi smenada tashkil etildi. O'quvchilar bo'sh vaqtlarida o'zları qiziqsan to'garak yoki qo'shimcha mashg'ulotlarda bilimlarni mustahkamlayapti.

Maktab rahbari ham ba'zan tanish-bilishlarini ishga soldi, o'z yonidan xarajat qilib, maktabni ko'kalazorlashtirishga bel bog'ladı: uch yuz tup archa, besh yuz tup mevali daraxt ekdi. Arteziandan quvur tortirib, ekin-tikin uchun suv chiqardi. Qarshidagi gul bozorini oralab, maktab atrofini gulgurga aylantirishga kirishi. Tadbirkorning o'tgan-qaytganda maktabdan xabar olishi unda mas'uliyatni kuchaytirdi.

– O'zimiz ma'rifat sohasida ishlasak ham, bu sohaga mehrni Nurbek Ergashevdan o'rganyapmiz. U kishining fidoyiligiga havas qildik, – deydi direktor. – Bir necha marta maktabimiz uchun qancha mablag' sarflaganini so'rasam, har gal gapni boshqa mavzuga burib yuboradi. O'zimming xomcho'tim bo'yicha, 6-8 milliard so'm xarajat qilgandir. Ba'zan bitta kitob sobit olishga o'ylanib qolamiz. Nurbek akaday bag'rikeng odamlar esa millat uchun maktab quryapti, deymyan o'zimga o'zim...

Ha, yuqorida o'qiganlaringiz rost gaplar. Biz yashayotgan zamonda jadidlik harakati davom etayotgani ham rost. Ular maktablar barpo etyapti, kutubxonalar quryapti. Ming-minglab kitoblarni hadya qilyapti. Tolibi ilmlarni qo'llayapti, dunyo tamadduniga hissa qo'shyapti. Faqat buni ko'rish uchun atrofga ko'ngil ko'zi bilan qarash kerak. Qachonki atrofga ko'ngil ko'zi bilan boqsak, yaxshilar va yaxshiliklarni ko'rgaymiz.

Muhayyo PIRNAFASOVA

BU KITOBNI O'QIDINGIZMI?

AFSONA EMAS, SABOQ

Tarix afsona emas, unda millatning asrlar qa'ridagi kechmishi, moziy sabog'i mujassam. "Tarixiy xotira beqiyos" nomli kitobni mutolaa qilib, mustabid tuzum davrida xalqimiz boshiga tushgan og'riklaridan xabardor bo'lamiz.

O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi tomonidan chop etilgan ushbu kitobda qatag'on yillarda nohaq sulton-gan, o'llim jazosiga mahkum qilingan qirq nafar prokuratura xodimi haqida ma'lumat berilgin. Ularning hayot yo'llari, faoliyat arxivlarda saqlanayotgan manbalar, tegishli huqijatlar orqali o'rganilgan. Kitobni tayyorlashda nafaqat arxivlardan, balki qatag'on qilingan prokuratura xodimlarining avlodlari tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlardan ham foydalangan.

Kitobni mutolaa qilar ekanmiz, qatag'on qurbanlarining aksariyati xorda tahlis olgan, xalq orasida hurnat-e'tibor qozongan, yuksak bilim va iqtidorga ega insonlar ekaniga guvoh bo'lamiz. Millat oydinlari jamiyatni tanazzulga yetaklovchi illatlar, taraqqiyotga to'sqinjan qilayotgan muammolarga e'tibor qaratgan. Bu muammolar orasida ayollarning ijtimoiy hayotdagi o'rni, ularning ta'lif olishi, huquqlari, qozilish sudlarining noto'g'riligi, jinoyat kodeksining qaytadan ko'rib chiqilishi kamasalalar bor edi.

Kitobda yozilishicha, prokuratura xodimlari o'zbek jadid ma'rifatparvarlari bilan tanish, maslakdosh bo'lishgan. Mirzo Qo'qonboy Abduxoliquov va Mahmudxo'ja Behbudiy yaqin do'st bo'lishgan, "Oyina" jurnalida birga faoliyat yuritgan. Ma'lumotlarga ko'ra, Cho'pon Qo'qonboyning xonadonida bir muddat yashagan. Qo'qonboy Abduxoliquov adabiyot ixlosmandlari orasida yozuvchi, tarjimon va pedagog sifatida ham tanilgan. Soha vakillari qatorida ma'rifatparvar jadidlar ham ko'pchilikni tashkil etgan. Ular ham mudroq qalbni uyg'otuvchi yagona kuch ilm-ma'rifa-da, deb bilishgan. Masalan, Qoraboy Ermonov qoraqalpoq pedagoglari bilan hamkorlikda ko'plab o'quv darsliklarini tayyorlagan. Qurbanlar safida o'zbekning iste'dodli farzand, zamonaviy huquqshunoslik maktabiga asos solgan Muhammadjon Mo'minov ham bo'lgan. Uning tashabbus va shijoati bilan qisqa vaqt ichida ko'plab yuridik lug'atlar, darslik kitoblar chop etilgan.

Kitobda keltirilishicha, asos-isbotsiz chiqarilgan sud hukmlari ham talaygina ekan. Akademik Naim Karimov hujjatlarini o'rganish jarayonini shunday qataydi: "Biz tishimizni tishimizga qo'yib, ko'z yoshlarimizni bir-birimizdan yurishib, jinoi ishlar yozilgan hujjatlar ustida ishlaganmiz... Tergov matnlarini o'qiganimizda, ularga a'zosi bo'lmagan aksilinqilobiy tashkilotlarga a'zo bo'lgansan, qo'l qo'y, degan joylarda ularning ko'z yoshlaridan dog'lар qolgan ko'rinib turardi".

Mazkur kitobdan o'rın olgan qatag'on qurbanlarining ayanchli taqdiri bilan yaqindan tanishar ekanmiz, qalbimiz iztirob chekadi. Taskin beradigan yagona narsa shuki, ulardan yaxshi nom, Vatan tarixida o'chmas izoldi. Boshqa soha vakillari orasida ham qatag'on qurbanlarining soni bundan kam bo'lmasa kerak. Nazarimizda, bu kabi kitoblar ham savob, ham ibratliti xotira. Muhimi, tarix qatidagi xotiralar bizni bugungi tinch va xorijam kunlarning qadriga yetishga undaydi.

Muyassar IBROHIMOVA

ILLAT

Dunyoda nomini ayishga odam hayiqadigan kasalliklar bor. OITS va OIVga chalingan bermorlar dardini yashirib, oramizda jimgina yurishibdi. Bu kasallikni shunchaki isnod deb bilishadi. Chunki bu, odamlar nazidda, egri yo'lg'a kirganlar yoki giyohvandlar kasalligi hisoblanadi. Darhaqiqat, savol tug'iladi: OITS kasallikmi yo'snod? Bu kasallik chindan ham faqat noto'g'ri jinsiy aloqadan paydo bo'ladi? Tibbyot tizimida bu kabi kasalliklarni yuqtirishning yuz foiz oldi olingenmi?

Butunjahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda dunyoda OIV kasalligiga chalinganlarning soni jami 39 million kishini tashkil etgan. Shundan 1,7 million nafari bolalardir. Ularning orasida chaqaloqlardan tortib, o'smirlar-gacha bor. O'zbekistonda ularning soni 48 mingdan oshgan, kasal bolalar esa 600 nafarga yaqinli tashkil etadi.

Xo'sh, mamlakatimizda OITS va OIV kasalligi bilan og'riyotganlar shuncha ekan, ularning davolanihsida, odamlar orasida yurishida, ijtimoiy xizmatlardan foydalanishida, umumiy jamaot joylarida muammolar tug'ilmayapti? Tug'ilapti.

Biz Yevropada emas, O'zbekistonda yashaymiz. Hali-hanuz shifokor yoki tibbiyot xodimlarining e'tiborsizligi va loqaydligi tufayli kasallik yuqtirib olganlarni ham yengiltaklar safiga qo'shib gapiramiz. Holbuki, chaqaloqlar, go'dak, o'smirlar bu kasallikni bolasligida ko'taradi, katta bo'lganda-chi, uni faqat noto'g'ri jinsiy yo'l orqali yuqtirgan, degan shubha bilan ta'qib qilganimizmi?

Har yili 1-dekabr – Butunjahon OITSga qarshi kurash kuni munosabati bilan sinfonalar ma'ruzalar o'qiladi. Ularda kamida kasallikning beshabatlari haqida gap-so'z yuritildi. Asosan, noto'g'ri jinsiy aloqa bu kasal yuqtishiga bosh omil ekan ta'kidlanadi,

gan harakatlarni jiddiy tartibga solish lozim.

Respublika OITSga qarshi kurash markazi qoshidagi maxsuslashtirilgan shifoxona shifokori Nafisa Rahimova biz bilan suhbatda bu haqda shundan dedi:

– O'zbekistonda OIV infeksiyasining aniqlanish darajasi yildan-yilga kama-yib borayotgan bo'lsa-da, dunyodagi ayrim davlatlarda bu ko'sratikha hamon yuqtirilgicha qolmoqda. Hozirgi kunda Yer yuzida OIV infeksiysi qayd etilganay hujjalardan qarash qolmagan ma'lum. Ayanchli shundaki, JSST ma'lumotlarida dunyo bo'yicha har daqiqada 7 nafar odam OIVni yuqtirib oladi va 3 nafar odam OITS oqibatida vafot etadi deb ko'sratiladi.

Ha, OIV surunkali kasallik, uni butunlay davolash imkonni hali topilgani yo'q.

aytiladi. Angoladan kelgan talaba bu kasallikni olib kelgan. Bundan yuz yil muqaddam Afrikada shimpanze maymunidan kasallikni yuqtirib olgan ilk bermorni, qon quyish uskunalarini va qonlarni yaxshi tekshirmayotgan tibbiyot xodimlarini qoralashdan va la-natalashdan oldin bu kasallik tug'dirayotgan xavf, uning yuqish omillari, ushbu yo'nalishda bermornarni davolash yoki umrini uzaytirish yo'lida olib borilayot-

Shu sababli bermorlar umri davomida tibbiy yordamga muhtoj bo'ladiilar. Shuningdek, OITS yoki OIVga chalingan bermor shu millatning bir fuqarosi o'laroq oramizda bermalol yura oladimi? Ularning huquqlari himoya qilinadimi? Bu haqda suhbatdoshimiz shunday dedi:

– Qonun hujjalardan OIVni yuqtirib olganlarni va ularning oila a'zolarini ijtimoiy muhofaza qilishning choratadirlari ham OITSga davo

topish bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borilyapti. Umid qilamizki, bu, albatta, o'z natijasini beradi. OIVning onadan bolaga yuqishi xavfi 2011-yilda 2023-yilgacha uch martaga qisqardi. 2023-yilda butun dunyo bo'ylab OIV bilan kasallangan taxminan 1,3 million homilador ayloning 85 foiziga OIV bolalariga yuqishining oldini olish uchun antiretrovirus prepartaril berilgan.

Sö'nggi paytlarda OITSning davosi-topilishi mumkinligi haqida xabarlar tarqaldi. Aslida bu xabarlar ertakka o'xshaydi. Timoti Braunning hikoyasi, ayniqsa, quvonchli: u o'n yildan ortiq vaqt davomida OIV bilan kasallangan. Shifokorlar unga suyak iligi iliqtisadiy transplatisiyasini o'tkazib, uning o'rni OITSga qarshi kurashishga imkon beradigan mutatsiyaga ega donor bilan almashtirdilar. Braun bugungi kunda suyak iligi ko'chirib o'tkazish orqali OIV dan tuzalgan birinchi bemordir. Uning sog'lig'i tahdiddan xoli, biroq afsuski, suyak iligini almashtirish ja-rayoni juda xavfli, bunda o'llim xavfi 40 foiz. Kasallikni erta aniqlash OIV infeksiyasi bilan ham uzoq umr ko'rishning omilidir.

Poytaxtimizning Chilonzor, Yunusobod va Shayxontohur tumanlarida bu kasallikka qarshi muolaja qilinadigan shifoxona va markazlar mavjud. Bemorlar esa aynan shu markazlarga qatnab, antiretrovirusga qarshi vositalarni olishadi.

Bugun OITS markazlariga onalari bilan birga qatnab, muolaja olayotgan bolla-r ertaga voyaga yetishadi. OIV bilan tili chiqqan, tishi chiqqan bollar, o'zlarini majruh kelajak kutayotganini, ehtimol, anglar, ehtimol yo'q. Ehtimol, OITSga shifo topadigan ilk tadqiqotchi ularning orasidadir. OIVga chalingan farzandlariga qatnab, tibbiyot qilishga berilaydi. Musulmon olamida Taqdir Allohning o'chovi ekanligi aylildi. Zotan, taqdir – Allohning siridir.

Go'zal BEGIM

"ENDI INSON QADRI HAM AVVALGILARGA O'XSHAMAS"

Prezidentimiz joriy yilning 15-16-fevral kunlari Andijon viloyatiga tashrifi davomida o'tkazgan yig'ilishda o'zbek qo'shiqchilik san'ati rivojida o'chmas iz qoldirgan mashhur hofiz Sherali Jo'rayev nomini barchamiz hurmat bilan esga olishimiz lozimligini ta'kidladi. Andijon shahridagi San'at maktabiga O'zbekiston va Tojikiston xalq artisti, Navoiy nomidagi davlat mukofoti sovrindori Sherali Jo'rayev nomini berishni taklif qildi. "Mazkur maktab Musiqa va san'at kollejiga aylantiriladi, grant asosida zamonaviy kadrler tayyorlash yo'iga qo'yiladi. Yangi o'quv binosi, turar-joy barpo etiladi, zarur infratuzilma yaratiladi. U yerda Sherali Jo'rayev byusti o'rnatiladi", dedi Prezidentimiz. Ushbu xayrlı ish nafaqat Andijon viloyati yoshları, balki butun mamlakatimiz yoshları qalbida san'atga qiziqishni, Vatanga mehr-muhabbat tuyg'ularini kuchaytiradi, halol, fidokorona mehnat, albatta, qadrhanishiga ishonchlarini mustahkamlaydi.

Sherali Jo'rayev ashulalarini qachon eshita boshlaganim esimda yo'q. Shunisi aniqli, uning dastlabki ashulalarini tinglaganman. Chunki hofiz bilan tengdosh edik. Ochig'i, avvaliga u qadar ahamiyat bermaganman. U paytlarda ko'pchilik, asosan, Faxriddin Umarov, Tavakkal Qodirov, Komiljon Otaniyozov kabi xonandalardan muxlis edi. Keyinchalik Sherali ommalasha boshladi. Ayniqsa, Abdulla Oripovning "Birinchi muhabbatim" she'rini ashula qilganidan keyin uning muxlislari ko'payib ketdi. Tabiiyki, o'sha ko'poni muxlislari qatorida kamina ham bor edi. Inson yoshi o'gan sari bosib o'tg'an haxot yo'liga bot-bot nazar tashlar, qilgan ishlari ni xayolan tahlili qilar ekan. Kunlarning birida xorijiy mamlakatlarga safarlarini haqida o'ya toldim. Qaysi davlatga, dunyoning qaysi mashhur shahriga bormayin, uch-to'r kundan so'ng Vatanimizni, oilamni sog'ina boshlaysan. Dastlabki yillarda xizmat safarim tugashini kutishdan o'zga chora yo'q edi. Zamoniy mobil telefonlar chiqqanidan keyin o'zinga o'zim taskin o'ylab topdim. Telefonimga o'zing yoqtirgan xonandalarning ashulalarini yozib olib, ularni eshitaman. Shular orasida eng ko'p eshitganim Sherali Jo'rayevning Oybek domla she'ri bilan aytgan "O'zbekiston" ashulasi bo'lsa kerak. Ko'ngil-

da yurt sog'inchi paydo bo'lishi hamono imkon topib shu ashulani tinglayman:

Bir o'kkaki, sal ko'masa quyosh sog'inar,

Bir o'kkaki, qishlarda shivirlar bahor.

Naqadar go'zal, teram ma'no-mazmunli satr-lar! Oddiy so'zlar bilan jonajon yurtimizga berilgan betakror ta'rif va tafsiv! Hofiz shunga mos ohang topgani, eshitgan sari kishi yuragini zir-qiratadi, butun badani jimirlib ketadi odamning. Ashulaning menga eng yoqqan joylari quyidagi misralar:

Quyosh, nuring sochaver mo'l-mo',
Bahor, ketma bizning boshlardan.

Yurtimiza qolmasin dasht-cho',
Chaman unsin hatto toshlardan.

Hofiz ushbu satrлari to't-besh marta takrorlaydi. Eng hayratlanarli, har safar boshqacha ohanga, boshqacha jiloda, boshqacha tempda kuylaydi. Ularning har birida o'ziga xos faxr-iftiyor bor, dard bor, sog'inch bor, qo'msash, iztirob bor. Baland ovozda kuylaganda quyosha ittijoni sezaman, bosiq ovozda yalinish-yolvorish mujassam, boshqasida shu yurditan faxrshanish, uning har qarich yeri gullab-yashnashini orzu qilish, hatto toshlaridan ham chaman unishini istash kabi ezgu niyat bo'tib turadi. Eshitgan sari shu zaminda dunyoga kelganidan, suda Vatan farzandini ekanidan faxrshanish, g'ururlanish tuyg'usi jo'sh uradi. Vatandan uzoq-uzoqlarda yurgunda bu ashulani tinglash zavqini so'z bilan ta'riflash qiyin...

Sherali Jo'rayevning har bir ashulasidan olam-olam mazmun topasiz. Biror ashula eshit-sam, uni qaysidir rassomming kartinasiga yoki biron abdining she'r yoxud hikoyaiga qiyoslash, ularda o'xshashlik bor-yo'qligiga e'tibor qaratish odatim bor. Mashhur musavvir Akmal Nurning "Nigoh" nomli asari bor. Unda qiz yuzining yarmi ko'rinadi. Ammo tomoshabin bunga e'tibor ber-

maydi, qizni to'la ko'radi. Yuzining yarmi ko'ringan o'sha qizga razm solib qarasangiz, ibosini, hayosini sezasiz.

Shu suratga termilib turibman-u qaydanadir Sheralinining "Qarashlarga" degan ashulasi qulog'imga chalinyapti: "Shirin jonim fidbo'l'sin o'shal bo'ylab qarashlarga..." Vo ajabo, ikki buyuk jodkor asarlar bi'r-birini to'ldirmoqda go'yo. Bu san'atkorlar mahoratining mevasi emasmi? Tasanno!

Boshqalarni bilmadim, menda ba'zan shunday holat bo'ladi: hech bir sababsiz kayfiyatim tushib ketadi. Shunday paytda mumtoz ashulalar jominga oro kiradi. Xususan, "Cho'li irog'" kuyi, uning xalq cholg'ulari orkestri ijo etgan varianti judda xush yoqadi. Kuyni tinglab o'tiran ekanman, xayol ko'zlarim bilan ko'p narsalarini, turi-tuman voqealarini ko'raman. Bepoyon sahro, jazirama-da holdan toygan tuyaning og'ir-vazmin yurishi, tuya ustidagi sohibjamol va uni kuzatib boraytgan yigitning ko'z yoshlarini aniq-tiniq tasavvur qilaman. Avvaliga ularga achinaman, battar ezeliman, hatto ko'zimga yosh keladi. Sekin-asta ularning ahvoli bilan o'zimni taqqoslasmayman. Va Yaratganga shukronalar aytib, o'zinga kela boshlayman.

Shunday holat bir gal Samarganda ro'y berdi. Bunga ancha yillar bo'ldi. Shahardan o'zim tug'ilib o'sgan qishloqqa – Urgut tumanidagi Mingbulloq qishlog'iga ketayotgan edik. Shom payt edi. Aslida kun botish arafasi menga yoq-maydi, ko'pincha shunday paytda dilim g'ash bo'ladi. Hayot shomi ro'y berayotganday tuluyaldi. Shundanmi, erta tong, quyosh chiqishini kuza-tish diliimni ravshan qiladi. Haydovchi magniton yoqdimi yoki kassetta qo'ydimi – esimda yo'q – ashula yangradi: "Qaro ko'zim". Ashula boshla-

nishi bilan haydovchi boshqa ashulaga o'tkazdi. "Qaytar, – dedim. – Boyagi ashulani qo'y!" "E, zerikarl", dedi haydovchi. "Qo'y, shuni", dedim qat'iy. Qo'ydi. E'tibor qilsam, Sherali. Ochig'i, ungacha "Qaro ko'zim"ni Sherali Jo'rayev ijrosida eshitmagandim. Uning asosan zamonaviy ashulularini bilardim. Haydovchi bilan uning yonida o'tirgan yigit o'zaro gapga tushdi. Sezib turibman, ular ashulani eshitishni istamayapti (yosh igitilar-da, ularga mumtoz ashula yoqarmidi). "Jim, – dedim keskin. – Sizlardan iltimos, shu ashula tugaguncha miq etmanglar!"

Sherali mumtoz ashulani ham maromiga yetkazib kuylashiga o'shanda birinchi marta guvoh bo'ldim va qoyil goldim. Ushbu mashhur ashulani bir necha xonandalardan ijrosida eshitganman. Shular dan eng ma'qul bo'lgani Yunus Rajabiy ijrosi edi. Esimda, Muqimiy nomidagi teatrda qandaydir tadbir bo'ldi. Shunda Yunus Rajabiy "Qaro ko'zim"ni aytdi. O'shanda keyin "Qaro ko'zim"ni hech kim bu qadar ta'sirli ijo etolmasa kerak, degan fikrdi yurardim. Sherali Jo'rayevning "Qaro ko'zim"ni tinglab, fikrim o'zgardi. Har qanday mashhur ashulani har qaysi hofiz maromiga yetkazib kuylashi mumkin ekan, degan fikrga keldim. Albatta, har birining o'z uslubi, o'z yo'lli bor, birini biridan ustun yoki past qo'yish kerak emas. Yunus Rajabiy ijrosi o'ziga xos uslub bilan eng baland cho'qqini zabt etgan. Bu – Yunus Rajabiy cho'qqisi. Sherali Jo'rayev mumtoz ashulalar, jumladan, "Qaro ko'zim" ijrosida ham o'zining cho'qqisini kashf etdi. Bu hech kimnikiga o'xshamagan, faqat uning o'ziga, o'zining ijo uslubiga xos cho'qqi, ya'ni Sherali Jo'rayev cho'qqisi!

Sherali hofizning mumtoz shoirlarimiz g'azallariga bastalagan kuylari va ijrosi naqadar ta'sirli, yurak-yuraklarga yetib borishini, hatto o'zga millat vakillarini ham maftun etishini ko'satuvchi bir misol keltermoqchiman. Shoir Sa'dulla Hakim (Olloh rahmat qilsin) bilan 2007-yilda Xitoya o'tgan xalqaro konferensiyyada qatnashdik. Anjuman Urumchi shahrida bo'ldi. Keyin mamalakat poxtaxti Pekingda olib borishdi. Pekining diqqatga sazovor joylarini tomosha qildik. Bir necha rasmiy idoralarda, maktabda uchrashuvlar o'tkazdi. Bir safar mikroavtobusda keta-yotib, telefonimni yoqil, Sherali Jo'rayevning Bobur g'azali bilan aytildigan "Bahor ayyom" ashulasiyo qo'ydim. Shoir ikkalamiz o'zimizcha hofizga jo'r bo'lib, ashula ayta boshladik. Ashulaga berilib ketib, ovozimiz balandlab ketganini sezmay qolibmiz. Birdan avtobusda ketayotganimiz, yonimizda turli davlatlar vakillari o'tirgani, ular bu ashulani tushunmasligi yodimiga tushib goldi. Ularga xalaqit berayotganimizden xijolat bo'lib, telefonni o'chirdim. Orqamida o'tirgan ayol, adashmasam, polshaliq yoki ukrainalik edi, "Nega o'chirdilar, nimaga ashula aymatapsizlar", dedi. Biz ajablandik. "Boshqalarga xalaqit

berdik", dedik. "Hech kimga xalaqit berganligiz yo'q, sizlar sezmadningiz, hamma miriqib eshitdi, agar malol kelganda, aytdi-da", dedi. Bu gap bizni yanada hayratga soldi. "Bizdan boshqa hech kim tushunmaydi-ku bu ashula so'zlarini", dedik. "Musiqaga, ayniqsa, yaxshi musiqaga tar-jimonning keragi yo'q, hamma millat tushunaveradi. So'zini tushunish sharf emas. Qanday ajoyib ashula ekan, rohat qilish eshitayotgan edik. Bu sizlarning klassik ashulalar ringidan bo'lsa kerak, shundaymi?" Biz ma'qulladik. "Qo'ying, iltimos, oxirigacha eshitaylik", dedi ayol. Ashulani boshidan qo'yidik. Tugagach, Bobur haqidagi, Sherali Jo'rayev hofizlik borasida zabit etgan ko'z ilg'amas qo'qining yana bir dalolati edi.

Hofiz haqida ko'p ta'riflarni keltirish mumkin. Uning iste'dodi, kuylash mahorati, she'r tanlash qobiliyati va hokazo jihatlar xususida xo'b aytilgan va yozilgan. Men uning bir jihatini alohida ta'kidlamoqchiman. Sherali jasoratlari hofiz edi. Xususan, sobiq sovet tuzumi davridagi faoliyati, aytagan qo'shlari buni tasdiqlaydi. Jumladan, Erkin Vohidovning "O'zbekim" she'riga kuy bastabal, chiroylu kuylardi. El orasida mashhur bo'lib ketdi. U zamonalarda "o'zbekim" deb chiqish, baralla kuylash oson emasdi. Bugungi yoshlar buni tasavvur ham qilomaydi. Sheralinining repertuarida milatimizni, milliy qadriyatlarni ulug'lovchi ashulalar ko'p. Bu egzu niyatni amalga oshirishda umumtoz adaptiyatimizdan, xususan, Navoiy, Bobur g'azallaridan unumli foydalandi. Hazrat Navoiy g'azaliga Omon Matjon muxammas bog'lagan "Avvalgilarga o'xshamas" ashulasiagi "Ko'nglim ichra dard-u g'am avvalgilarga o'xshamas" yoki "Endi inson qadri ham avvalgilarga o'xshamas" satrlarini kuylaganida hofiz dilidan nelar kechdi ekan. Bunday misollar Sherali Jo'rayev g'oyat bilimdon, ko'p o'qigan, eng muhim, millat taqdiri, kelajagi uchun jon kuydirgan san'atkor, fidoyi inson ekанини ko'satadi.

Sherali Jo'rayevni turli holatlarda, turli vaziyatlarda ko'rganman: eng yuqori darajadagi tadbirlarda, katta konsertlarda, shaxsiy konsertda, katta-kichik davralarda... U xonada sifatida taniganidan umrining oxirigacha deyarli o'zgartardi, yaxshi-yomon kunlarida ham. O'ziga xos qurur, ayni chog'da kamtarlik, saxovatpeshalik... Xuldas, mashhur insonlarda bo'ladigan barcha xislat-u fazilatlar mujassam edi unda. Doimo elning ko'zida yuradiganlarga oson emas. Mashhurlikning yukini ko'tarishning o'zi bo'lmaydi. Gapning lo'ndasini aytganda, Sheralinining fazilatlarini ham, ayrim qusurlari ham o'ziga yarashardi. Yurish-turishi-yu kiyinishi, so'zlash ohangi-yu odamlar bilan muloqoti ham o'ziga xos edi. Shunday xislatlari bilan Sherali eda-di.

Mamatqul HAZRATQULOV

Turkiy elim, sen azaldan buyuk eldursan...

QARASHLARGA

Shirin jonim fido bo'sin o'shal bo'ylab qarashlarga, Gahi yayrab, gahi o'ynab, gahi so'ylab qarashlarga.

Bu ne rohat deya qalbim nishon o'lmoqqa hozirdur, Otish-chun shay bo'lib qoshlar o'qin joylab qarashlarga.

Qoshing ostidagi ayyor nishonga oldilar nogoh, Meningdek notavon shoddir, o'qin saylab qarashlarga.

Raqiblar sezsalar, jonon, kuyib kul bo'lgusi shul dam, Alardin ajratib bizni, suyb, siylab qarashlarga.

Tig'ing yetganda ko'ksimga, ki ko'zlar to'qnashib qolq'ay, Nishonga tegdimi, yo'qmi, deya o'yab qarashlarga.

Muruvvat qilmasang qalbim yarosi bitmag'ay endi, Dilim mushtoq, boruman deb imo aylab qarashlarga.

Kel, endi bir visolingga yetay, dilxasta oshiqman, Sababdursan dili yig'lab, tili kuylab qarashlarga.

Tun-u kun oy, quyosh yanglig' ko'zim ustida bo', jonim, Sabab bo'lma oy-u yillab yo'ling poylab qarashlarga.

SOHIBQIRON

Turkiy elim, sen azaldan buyuk eldursan, Chunki senda qismati bor Sohibqironning. Mehmonavoz, qo'li ochiq, ochiq dildursan, Chunki senda himmati bor Sohibqironning, Senda buyuk xislati bor Sohibqironning.

Amir Temur tug'ilgan el turkiy barolsdur, Eron yo Rum, Xitoy, Hinddan butkul xalosdur, O'zbek, qirg'iz, zozoq, tojik, balki xakosdur, Uyg'ur, totor, chuvosh, turkman turkiyga xosdur, To'qson ikki elati bor Sohibqironning.

Allohga qul, Muhammadni rasul bilgan el, Amir Temur davlatida toshib to'lgan el,

Temur o'tgach har tarafga tarqab ketgan el, Butun kelib o'zligini anglab yetgan el, O'zbek degan millati bor Sohibqironning.

Temur o'tgach sultanatni buzdilar uzoq, Turkiyarning ko'ksida bu alamli bir dog', Lekin Temur sultanatin poydevori sog'. Dilni poklab, poydevorga g'isht qo'ying oppoq, Shunday buyuk davlati bor Sohibqironning.

Minoralar Temuriylar savlatidandur, Madrasalar pok iymonning sarhadidandur, Alisher ham Temuriylar avlodidandur, Sherali ham uning buyuk davlatidandur, Tugab bitmas san'ati bor Sohibqironning!

QATORINGDA NOR BO'LSA
Yuking yerdal qolmag'ay, qatoringda nor bo'lsa, Aro yo'lda qolmaysan, do'sti yoring bor bo'lsa, Sevib-sevib olganig bo'zal – betakror bo'lsa, Oltin-u zar ko'rinmas yoningda dildor bo'lsa.
Oqibatli qarindosh ajralmagay ming yilda, Me'roj otang boshida, jannat onang poyida, Ketsa agar topmassan, yuz-ming yilda joyida, Yoqog'ini o'p doim ota-onang bor bo'lsa.
Belingda kuch borida oilangni shod ayla, Qo'nyiningdag'i halolig ko'nglini obod ayla. Farzanding-chun Allohdan baxt tilab, duo ayla, Inson nomi o'chmagay o'g'il-qizi bor bo'lsa.
Hisobini bilmasang, tijorating mo'l bo'imas, O'yalamasdan qo'yilgan qadamlar yilo bo'imas. Kelinlari tul bo'imas, o'g'lonlari qui bo'imas, El tinchligi buzilmas, insonlar hushyor bo'lsa.

Vatan deb oh urmakni vatansizdan so'rab ko'r, Vatanini sotmakni iymonsizdan so'rab ko'r, Vatanga yov ko'z tutsa, iyomonning sinab ko'r, Vatan qo'ldan ketmagay mard o'g'lonlar bor bo'lsa.

Tangri o'zi bermasa, zar bersang-da bor bo'imas, Tangri aziz etganlar ikki dunyo xor bo'imas. Ishlari bekor bo'imas, nomardlarga zor bo'imas, Dunyo ko'zga tor bo'imas Tangri madadkor bo'lsa.

BIR GUMON

Bir gumon bordir mening qalbimda doim begumon, Bu gumondan lahma ham qalbim topolmas hech omon, Voh, ne tong, boqqach u mohro' ruxsorim etmishdur somon, Bu nigohdin qochmoq istab, o'zni tashlab har tomon, Chin xazondek poyin o'pdim zora topsam deb omon.

Vah, qutulmoqlik gumondir bargi xazondek ham yotib, Nozarinlar sayr etarda nozik oyog'iga botib, Ilfit qilg'ay yana shirin-shakar so'zlar topib, Bu ne sorig' barg ekani, deb olg'ay ro'molig'a taqib, Yuz-u ko'zidan yiroqroq ko'madim o'zni hamon.

Men sanamlardan necha ochksam-dan, oxir topdilar, Ro'yi afg

ISHONCHNI TIRILTIRMOG'IMIZ KERAK

Boshlanishi 1-sahifada.

– Kitobxonlik masalasi Davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Tanlovlari, tadbirlari va turli targ'ibot ishlari o'tkazilmoqda. Kitob o'qiganlar turli yo'llar bilan rag'batlantirilmoqda. Bunday xayrli ishlar nashriyotlar faoliyatida ham aks etayapti. Shunga qaramay, bu soha jonlanib ketmayapti, ayrim hollarda muammo girdobida qolib ketgan sohaga aylanmoqda. Bugun kitob nashri va bozorida qanday muammolar bor?

– Darhaqiqat, noshirlik sohasida bir talay ijobi o'zgarishlar amalga oshirildi. Faoliyat yuritish uchun litsenziya olish amaliyoti bekor qilinib, xabardor qilish tizimiga o'tilganining samarsi o'laroq nashriyotlar soni bir necha baravarga oshdi. Natijada kitoblar ko'paydi. Sohada o'ziga xos jonlanish paydo bo'ldi. Kitobxonlikka ham e'tibor berilyapti. Aytganingizdek, rag'batlantirilmoqda. Ammo taraqqiyotning oltin qoidasi shuki, to'xtash tanazul bilan teng. Yutuqlar, zabit etilgan marralarni doimiy tarzda yangilari bilan mustahkamlab turish kerak. Bunga esa tahsil va vaziyatni tanqidiy nazar bilan o'rorganish vositasida erishiladi. Jadid zehniyatining o'zaklaridan biri ham – shu. Jamiyat qon tomiriga barmoq bosib, undagi ehtimoliy "dard"laridan ogoh etish ma'rifatparvar bobalarimizga xos edi. Gazetangiz shu yo'lining davomchisi bo'lgani uchun holimizni tortinmasdan dasturxon qilmoqchiman.

Men noshirlikning qattiq nonidan totinib yurganimga 25 yildan oshdi. Oxirgi bir-ikki yil butun faoliyatim davomidagi eng og'ir yillar bo'ldi, desam adashmayman. To'g'ri, doim muammolar bo'lgan. Faoliyat yurgizish deganda, qaysidir ma'noda, muammolarni bartaraf etishni tushunamiz. Ammo hozir muammolar yalpi karakter kash etayotganligi bilan biroz xavotir uyg'otyapti. Keling, bir chetdan boshlaymiz. Asosiy muammo – noshirlarning savyysi. Yaqinda bir loyiha bahonasida qator yetakchi nashriyotlar rahbarlari bir joyga to'planiib goldik. Loyeril ilmiy, akademik kitoblar nashri haqida edi. Shunda aksariyat noshirlar ilmiy nashr bilan publisistik nashri farqlay olmasligi ochilib qoldi. O'nlab kitob chiqargan, kitoblari ijtimoiy tarmoqlarda faol reklama qilinayotgan bir noshir chop etayotgan kitoblarida xatolar ko'pligi bot-bot tanqid qilinaverishiga javoban kitob matni tashih – korrektura qilinishi kerakligini bilmasligini ochiq tan oldi. Boshqa bir noshir tahrirni senzura deb tushunishini eshitganimda, o'zimdan uyalib ketdim negadir. Oqibatda g'ijg'ij xato to'la kitoblarga ko'nidik. Obro'li, tajribali nashriyotlarning kitoblarida ham bir sahifalar bir nechta imlo va uslubiy xatolar uchrayapti. Fosh bo'lganda, e'tiroz bildiriganda ular bu holat go'yoki me'yoriydek tutmoqda o'zlarini. Demak, axloq, insof me'yorlarimiz zil ketib ulgurdi. Kitoblardagi sahifalash bilan bog'liq texnik muammolarni aytmasak ham bo'ladi.

– Qo'lbola noshirlik bu sohadagi tanazzuluning asosiy omili, demoqchisiz-da...

– Aynan shunday. Havaskor, malakasiz va soxta noshirlar urchigan davrda yashayapmiz. O'zi kitob o'qimagan, eplab jumla tuza olmaydiganlar nashriyot ochib tijorat yuritayapti. Ayniqsa, tarjima kitoblari haqida gap ketganda xuddi o'zimiz kabi holimizga maymunlar ham goh yig'lab, goh kulyapti. "Google" tarjimon yordamida o'girigan, so'zlar tizmasidan ma'nova anglashilmaydigan, millioner bo'lish sirlarini o'rgatadigan kitoblar to'plam holatida "har bir tadbirkor o'qishi shart" degan yorliq bilan Instagramda Beshyo'g'ochning gummalaridek chaqqon pullanmoqda. Turkcha kitoblar-ku, haqiqiy "epidemiya" bo'ldi.

– Odamlarga kitobni tanitish kerak. Foydasini tushuntirish kerak. Ilm, ma'rifat najot ekanligiga ishortirish, jonli misollar bilan ko'satish kerak. Boshqa yo'lini tasavvur qila olmayman. Bular umumiyl gaplar. Shuni qanday amalga

Millatning didiga chipqon toshiradigan epidemiya. Nomlaridan boshlab chuchmallik ufurib turgent bu kitoblar ta'sirida majruh bo'lgan didlarning oqibati hali uzoq vaqt aks sado berib turadi. Bu vaziyat izsiz o'tib ketmadni. Kitobxonda sekinlik bilan kitob ilm, estetika, go'zal hissiyorlar manbai, deyarli muqaddas hodisa, degan ishonch yemirilib bormoqda. Odamlar kitobdan qayta boshladi. Natijada, masalan, "Akademnashr"da nashr rejasiga kiritilgan aksariyat kitoblar 2021-yilgacha 3000–5000 atrofida chop etilgan bo'lsa, 2023-yilga kelib bu ko'rsatkich 1000–1500 donan tashkil etmoqda. Bu o'z-o'zidan kitobning qimmatlashuviga, moddiy rag'batning yo'qligi sabab yuqori malakali xodimlar sohanai tark etishiga olib keldi.

— "Mag'zi to'q kitoblarni saralab o'q'i. Aks holda, bir uyum qog'oz hayotingni zaharlashi mumkin", deb ogohlantirgan buyuklarimiz. Bunday ko'zbo'yamachiliklar, zar-qog'ozga o'rab sotilayotgan ta-

nazzul, ma'rifat niqobi ostidagi ma'rifatsizlikdan qanday qutulish mumkin, deb o'ylaysiz?

– Dunyodagi eng iqtisodiy barqaror, fuqarolarining xarid quvvati juda yuqori bo'lgan mamlakatlarda ham kitob imtirozlar hisobiga ist'moi bozorida yashab tura oladi. Bu haqda juda ko'p chiqishlar qilindi. Kitobga QQS joriy qilinayotganda zorlanib rivojlangan, rivojlanayotgan mamlakatlardagi tarbibi misol keltirdik. Ammo birov eshitadi. O'sha qadamning oqibati – bugungi ahvolimiz. Hattoki bolalar kitoblaridan ham imtiyozlarni butunlay olib tashladik-a? Shu harakatni ramziy ifodalashni so'rashsa, xayolimga ilk keladigan tasvir nima, bilasizmi? O'z ildizni o'zi bolta bilan chopayotgan daraxt. Buzdan boshqa birov qilmagan bo'lsa kerak shu ishni.

Ochig'i, so'nggi kunlarimizni bu muammolar tez orada barham topib, vaziyat yaxshi tomoniga o'zgarishidan umid qilib o'tkazyapmiz. Chunki Prezidentimiz 2023-yil 22-dekabrda Respublika Ma'naviyat va ma'rifat kengashining kengaytirilgan yig'ilishi-dagi ma'rurasida nashriyot va matbaa korxonalarining moliyaviy imkoniyatlari kengaytirilishi, moddiy-teknik bazasi mustahkamlashi zarurligini alohida ta'kidlilar. Shu maqsadda ushu korxonalar 5 yilga soliqlardan ozod etilishi ma'lum qilindi.

– Xuddi ovqat yeish jismning ehtiyoji bo'lgani kabi kitob o'qish ruhning ehtiyoji bo'lmog'i lozim. Aslida insonning boshqa jonzotlardan farqi ham shunda, ya'ni o'z ruhini, ma'naviyatini yuk-salishir, kamolotga erishish uchun harakat qilishida. Sizningcha, buni odamlar ongiga singdirish, kitob mutolaasini ruhning doimiy ehtiyojiga aylantirish uchun nima qilsa bo'ladi?

– Odamlarga kitobni tanitish kerak. Foydasini tushuntirish kerak. Ilm, ma'rifat najot ekanligiga ishortirish, jonli misollar bilan ko'satish kerak. Boshqa yo'lini tasavvur qila olmayman. Bular umumiyl gaplar. Shuni qanday amalga

oshirish mumkin, deb o'ylaysiz? Aslida bu savolning tayyor javobi bor. O'zaro muloqot muhitini tiklash kerak. Ya'ni, intellektual muloqot muhitini.

Masalan, adabiy jarayon, adabiy muhit mudroqligi haqida ko'p eshitamiz. Yaxshi-yomon asarlar yaratilyapti, ammo ularga aks sado, xolis baho yo'q. To'rt-beshta romanit kitob bo'lib chiqqan, ammo adabiy jamoatchilik tomonidan bir og'iz e'tirof etilmagan yozuvchilar bor. Deylik, Baxtiyor Abdug'afur. Qator tarixiy romanlari bilan o'quvchilarga tanildi. Bu asarlar o'quvchi muhabbatini qozona oldi. Ammo qani ularga professional baho? O'quvchilarning mehri tushishi asoslimdi o'zi? Yoki 3 yoshli bolalar uchun qiziqarli rivojlaniruvchi kitoblar tayyorlayotgan jonkuyar muallif Dinara Mo'minova haqida eshitganmisiz? O'nlab kitoblari bor. Ayrimlari nashr etildi. Katta qismi nashr qilinmagan hali, "Amazon" orqali tarqatiladi. Ularga ham professional baho, targ'ibot kerak. Soha mutaxassislari esa jim. Avvallari bunday muloqot vaqtli bosma matbuot

Sanjar NAZAR,
"Akademnashr" nashriyoti direktori

kerak", qoidasiga ham aynan mos edi. Chunki kitobxonning asl namunasi o'qituvchilardir. Yoki shunday bo'lishi kerak.

Mamlakatimizda kitobxonlikni targ'ib etish uchun, otamizdan da ulug' insonlar – ustozlarga rahmatimizning ifodasi sifatida, mamlakat rivojiga ham baholi qudrat qo'shgan hissamiz bo'lar, degan umidda "Akademnashr"ning barcha kitoblariga o'qituvchilar uchun 10 foizlik chegirma e'lon qilamiz. Bu chegirma "Akademnashr" faoliyatining so'ngi gacha davom etishini niyat qilganimiz. Shu harakat keng yoyilishidan, boshqa ishlab chiqaruvchi yoki xizmat ko'satuvchilar tomonidan ham qo'llab-quvvatlanib, milliy an'ana darajasiga ko'tarilishidan umidvormiz.

– Chegirma e'lon qilinganidan so'ng o'qituvchilar ko'proq kitob xarid qilishyaptimi? Umuman, bu sa'y-harakatga munosabat qanday bo'idi?

– Odatdagidan ko'proq xarid qilayotganliklarni sezmadim va bu bir jihatdan xavotirli belgi. Aslida esa bu ishdan ko'zlangan maqsad darrovdan hosil bo'lib qolmasligi ayon edi. Chegirmamizga sof marketing amaliyoti, deb qaralganda ham, u olis istiqbolda ko'proq kitob sotilishi uchun zamin yaratsa kerak. Shu o'rinda, ijozatingiz bilan, boshqa bir bilvosita aloqador mavzuga ham to'xtalib o'tsak. "Akademnashr" kitoblariga o'qituvchilar uchun chegirma e'lon qilgach, afsuski, biz ishonch inqirozi davrida yashayotganimgiza yaqqol amin bo'ldim. Bir-birimizni aldayverdik, shartnomalarni buzdik, qarzlarimizni qaytarmadik, omonatga xiyonat qildik, oqibatda oramizdan ishonch ko'tarilib ketdi. "O'qituvchi ekanligini qanday tekshirib olasizlar?" Bu chegirmaga qiziqqan kitobxonlar tomonidan eng ko'p berilgan savol bo'ldi. Nega tekshirishim kerak? Qiziq'i, tekshirib ko'rish umuman bizning xayolimizda ham yo'q edi. Shunchaki, "o'qituvchiman" degan bir og'iz so'ziga ishonamiz. Ishonmoqchimiz. Balki chegirmadan ko'ra mana shu ishonch manfaatiroq bo'lar, deb ham umid qilyapmiz. Zora, ishonch tirilsa. Bir-birimizga qaytadan ishona boshlasak.

– Yaqinda "Akademnashr" nashriyoti o'qituvchilar uchun doimiy 10 foizlik chegirma e'lon qildi. Buni kitobxonlik targ'iboti bilan ham bog'lagansiz. Bunday ko'zlangan maqsad nima?

– Bilasizmi, bir gal Xitoya safarda bo'lganimda o'zbekistonlik olima, Xitoy millatlar universiteti o'qituvchisi Dilsora Mirzaahmedova bilan hamsafar bo'lganman. Dilsora do'konlarda sotuvchilar bilan savdolashar ekan, avvaliga xitoy tilida gaplashayotgan ajnabiyligini oshkor etib chegirma olardi, so'ng o'qituvchilagini aytib. Qiziq'i, u chegirma so'ramas edi, o'qituvchi ekanligini "bilib colgan" sotuvchilar o'zlarini narxni tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misolida ham ko'p kuzatganimiz. Ulardan olgan xulosam shuki, rivojlanishning birinchi sharti ma'rifatga, xossatan uni tarqatuvchilarga ehtiyojiga qarab tushirib berishardi. Bunga o'xshash humrat izhorlari jamaot transportlari yoki tibbiyot maskanlarida ro'y berishini Yaponiya, Shveytsariya yoki Germaniya misol

JADID MATBUOTI

"Al-Isloh" jurnali Abdurahmon

Sayyoh va Munavvar qori
Abdurashidxonov tashabbusi, sa'y-harakati bilan 1915-yil 14-yanvarda
Toshkent shahrining O'rda dahasidagi
G.Y.Yakovlev bosmaxonasida dunyo
yuzini ko'rdi. 1915-yilgi sonlari
shu bosmaxonada, 1916, 1917,
1918-yillardagi sonlari O.A.Porsev
litografiyasida chop etilgan. 1918-yilgi
5-soni Asqarxon Pahlavonov
muhammirligida nasr qilingan. 1915,
1916, 1917-yildagilari har bir soni
32 sahifadan, 1918-yilgi sonlari 16
sahifadan iborat bo'lib, bir oyda ikki
martadan chiqqan.

"Al-Isloh"ning maqsad va vazifalari haqida jurnalning 1915-yilgi 2-sonida quyidagilar yozilgan: "Isloh'i zamon musulmonlariga diniy va dunyoviy xizmat qildirg'on majalladur. "Isloh" musulmonlarni Kitob va sunnat tarafiga chaqirdurgan majalladur. "Isloh" musulmonlarni nomashru' ishlardan qutqaradurg'on majalladur. "Isloh" musulmonlarni masalayi fiqh va e'tiqodi zaruriyatlardan xabardon qildirg'on majalladur".

Mazkur jurnalda diniy hamda dunyoviy mavzulariga oid maqolalar bosingan. Hamza, Saidahmad Vasilij, Karimbek Kamiy, Sidqiy Xondayliq, Is'hoxxon Ibrat, Tavollo Xo'jamayorov, Mahmud Alizoda Toshkandiy va boshqa ijodiy faoliyati shu paytgacha deyarli o'rganilmagan mualliflarning asarlari berib borilgan. Jurnal dunyoviy islohotchilik yo'lini tutdi, jamiyatda ro'y berayotgan bid'at, xurofotlari tuzatishga katta ahamiyat qaratdi, milliy g'oyalarning tarqalishida muhim vazifani bajardi. Jurnalning chiqishini jadid ziyyolari xursandchilik bilan kutub oldilar, uning maqsad va vazifalari, milliy matbuot ravnajidagi orni haqida she'rilar, ta'rixlar yozdilar.

"Al-Isloh" jurnalning 1915-1918-yillardagi sonlarida bosingan 101 asardan 74 tasi she'rey, qolgan 27 tasi esa nasriy asarlardir. Adabiyotga doir materiallarni badiyi saviyasiga ko'ra ikki turga ajratish mumkin: birinchisi, g'oyaga birlamchi ahamiyat berilgan asarlar; ikkinchisi, yuksak badiyihamiylar namunalari. Nazmiy asarlar ma'rifiy, diniy va ijtimoiy-siyosiy mavzulardagi she'rlardan iborat, 74 ta she'redan 51 tasi o'zbekcha, 23 tasi esa fors-tojik tilida.

Nazmiy asarlarda bo'lgani kabi nasrdagi ijod namunalarida ham badiyilkidan ko'ra ijtimoiylik birinchi o'rinda. Jurnalda, asosan, axloqiy mavzudagi va din tarixiga oid hikoyatlar, hikmatli so'zlar, shuningdek, adabiyot

nazariyasi va adabiy tanqidga doir maqolalar ham bosingan. Jumladan, "Odil kishi" (1915, 2-son), "Qoyil qilmox" (1915, 1-son), "Sa'y va ko'shish" (1915, 1-son), "Muzokorai "Isloh" (1915, 4-son), "Usuli taraqqiy" (1915, 10-son), "Ulamo salaf va tolibi ilm" (1915, 1-son) kabi axloqdan bahs yurituvchi hikoyatlar shular jumlasidadir. Masalan, "Usuli taraqqiy" hikoyatida madaniyatlari inson ilmlilik, yovvoyi odam esa ilmsizlik timsolda ko'sratilgan, inson kamoloti va jamiyat ravnaqni uchun ma'rifatning zarurligi hayotiy misollar organi tasvirlangan.

Jurnalda bosingan nasriy asarlarning badiy saviyasi yugori bo'lmasa-da, ular millatni uyg'ollikcha chaqirishga, o'sha zamonning dolzarb ijtimoiy muammolarini bartaraf etishga qaratilgan bilan ajralib turadi.

"Al-Isloh" jurnalida sof badiyi asarlar bilan birga, adabiyot nazariyasisiga oid va adabiy-tanqidiy maqolalar ham chop etilgan. Shubhasiz, bu maqolalar ham adabiy jarayon, adabiy muhit tarixini o'rganishda muhim manba vazifasini o'taydi. Jumladan, "Adabiy shiojat nimada?" sarlavhalı maqolada (1917-yil 5 – 6 – 11-sonlar) milliy adabiyotimizning XX asr boshlaridagi va o'tgan asrlardagi ahvoli qiyosisi tahlil etilgan. Ibrohim Tohiriyning "Matbuot va islöh" (1915-yil, 5-son), "Matbuot va islöh baqiyasi" kabi adabiy-tanqidiy maqolalar (1915-yil, 6-son), "Sh'o'ro" jurnalidan ko'chirib bosingan "Intiqodning (tanqid) shartlari" nomli adabiy tanqid nazariyasisiga oid tadqiqot (1917-yil 1 – 2 – 3-sonlar) shular jumlasidadir. Zamonaviy adabiy tanqidning ilk kurtaklari bo'lgan bu maqolalarda adabiy jarayon, yangi asarlar haqida fikr bildirilgan, asarlarning badiyi saviyasi, imlo va tilida yo'q qo'yigan xato va kamchiliklar haqida ham so'z yuritilgan.

Jurnal sahifalarida ta'limga islohi mavzusida, ma'rifatga targ'ib etuvchi turkum maqolalar, she'riy va nasriy asarlar yetakchilik qiladi. Jumladan, Mahmud Alizoda Toshkandiy (1916-yil, 3-son) "Milliy aloqa" she'rida yozadi:

Bizza ko'p jahlu g'azab, arbobi g'aflat ichra biz,
Ma'rifat ilm-u funun aylab kirom isloh qil...
To'q uchun serifaylegaymiz necha yuz dinorlar,
Rusum deb isroflar ming-ming diram isloh qil.
Masjid-u maktab madoris sori qilg'il nazar,
Onlari ilm-u odobda muntazam isloh qil.

Shoirning ushu misralarida Turkiston xalqi hayotidagi qologlikni, ma'rifatsizlikni islohi qilish g'oyasi mujassam.

Ma'rifat targ'ibi, mabtablar islohi Saidahmad Vasilij ijdoda ham alohida o'r'in tutadi. Vasilij

birgina diniy bilimlar bilan chegaralanib qolmay, dunyoviy bilimlarni ham o'rganish zarurligini uqtiradi. Juholaqtida qolgan "qora xalqning oqarishi"da birdan-bir vosita ma'rifat ekanini alohida ta'kidlaydi. Uning "Al-Isloh" jurnali 1915-yil 17-sonida chop etilgan "Islohi tadris haqinda" sarlavhalı musaddasi bu jihatdan diqqatga molik.

She'rida dars islohi dinu shariat jismiga jon bag'ishlashi, dars "ko'ngillar ichra toza ruh hosil aylashi" haqidagi teran fikr betakror badiyyat bilan ifodaladidi. "Dars isloh o'lmasa, o'lmasa biza fayzu futuh", deya o'sha vaqtida Turkistonda ta'limga tizimi zamон talablariga javob bermay qolganidan iztirob chekadi. Ayniqsa, shoirning "Bu zamonda olim o'lmoq'a kerakdur umru Nuh" degan so'zları bu iztirobning naqadar teranligini ko'rsatadi. Vasliy kuyinish bilangina cheklamaydi. Bu holatdan chiqish choralarini izlaydi va "Osmoni ilm uchundir nardbon islohi dars" degan xulosaga keladi.

Boshqa jadid bobolarimiz kabi Vasilij Samarqandiy ham Turkistoning o'sha davrdagi holatiga tanqidiy nazar bilan qaraydi. "Ishlari darsxonalarida "iyob ila zihob" – kelmagu ketmakdangina iborat bo'lgan, asosiy vazifasini – bilmagu bildirmakni unutgan tolibi ilmlarni kor'ib, ularning holiga achinadi. "Aylasak islohi tadris, ey guruhi mustabot, Bo'imas erdi holati avlodimiz bo'yala xarob", deya taasuf qiladi. Jaholatdan najot topmoqning yagona chorasi darsni – ta'limga tizimini isloh qilish ekanini ta'kidlaydi. Aytish joizki, "Al-Isloh" jurnalida ta'limga islohi masalasida faol eshtiroq etgan mullif Vasilijdir. Jurnalning 1915-yil 13-sonida "Himmat ur-rajo" maqolasi maktab va madrasalarning qurilish loyihasidan tortib, dars xonalarining ichki jihoz, uskunlarigacha, dars necha yil bo'lishi kerak, bir kunda necha fan o'qitilishi zarur, talabalarning darslarni o'zlashtirishi va imtihon olish usuli qanday bo'lmog'i lozimligi haqida batafsil to'xtaladi.

Vasliy ushu maqolasida 10-12 yil o'qigan mullalar eng muhim ilmlardan bexabar qolganliklari ta'kidlash bilan birga, ularning madrasalarda o'rgangan bilimlari amaliy hayot ehtiyojlardan juda uzoq ekani hamda jamiyat taraqqiyotiga xizmat qilmay, amaliyotdan ajralib qolgan haqida muhim ijtimoiy-siyosiy masalani ham ilgari surgan edi.

Umuman, "Al-Isloh" jurnalni milliy uyg'onish davrinning boshqa nashrлari qatori millatni asriy jaholat girdobidan olib chiqish, taraqqiy etgan millatlar darajasiga ko'tarishdek zamonning eng muhim masalalari yo'lida xizmat qildi.

Qo'ldosh PARDEVAYEV,
filologiya fanlari doktori,
Alisher Navoiy nomidagi
Toshkent davlat o'zbek
tili va adabiyoti universiteti
professori

Bu masalalarga boshqa ziyorillar ham befarq qaragan emas. Ular ham muhokama va munozarada faol ishtirok etgan. Buxorolik Ziyovuddin qori jurnalning 1915-yil 17-sonidagi "Insonning bir necha vazifasi va saodati" sarlavhalı maqolasida tahsil o'n besh yilga mo'ljalangan bo'limgan, bir yilda to'qiz qo'y o'qish, hafasiga besh kun, har kuni ikki fan o'qitilishi lozimligini ta'kidlaydi. Iqtidori talabalar ta'limga o'n ikki yilda yakunlashini uqtiradi.

Maqola yakunida Turkiston ulamolariga xitob qilib, maktab va madrasalarning ayanchli ahvola qunubin, bong uradi: "Ey! Ustoz va ulamolar, endi vaqtini zoye' etmangiz, bizlarning va o'zlarining moziy va istiqbolimizni tushuningiz: kim eduk, na o'luk, na o'lajag'miz, fikr etingiz! Vatan va millat avlodining ta'limgarbiyi sizlarning hamiyat va g'ayratizingizga bo'lgidur".

Ta'kidlash joizki, yosh avlod ta'limgarbiyi masalasida ulamolarning fikrlari turlicha bo'lbgan. Ayrimlari eski usul barobarida yangi usul jadid maktabalarning ham tarafdoi edi. Ayrimlari esa jadid maktabalarning haqida tanqidiy fikr bildirgan. Bu toifa Yevropa madaniyatlari musulmon bolalariga salbiy ta'sir ko'rsatishidan saqlanmoq zarur, deb hisoblagan. Saidahmad Vasilij "Sadoi Farg'on'a" gazetasida chop etilgan "Usuli jadid" maqolasida yangi usul eski o'qitish tizimidan afzal ekanligini sodda va tushunarli qilib quyidagicha bayon etadi: "Emdi yangi tartibda o'qitmoqni ma'nosini shulki, maktabga kirgan bolaga saboq berish bilan bir vaqtida harflarni ham yozib ko'satursat. Yangi tartibda o'qigan bola 4-5 oyda o'qimoq va yozmoqni o'rganur...".

Vasliy ushu maqolasida 10-12 yil o'qigan

mullalar eng muhim ilmlardan bexabar qolganliklari ta'kidlash bilan birga, ularning

madrasalarda o'rgangan bilimlari amaliy hayot ehtiyojlardan juda uzoq ekani hamda jamiyat taraqqiyotiga xizmat qilmay, amaliyotdan ajralib qolgan haqida muhim ijtimoiy-siyosiy masalani ham ilgari surgan edi.

Ummumani, "Al-Isloh" jurnalni milliy uyg'onish davrinning boshqa nashrлari qatori millatni asriy jaholat girdobidan olib chiqish, taraqqiy etgan millatlar darajasiga ko'tarishdek zamonning eng muhim masalalari yo'lida xizmat qildi.

Umuman, "Al-Isloh" jurnalni milliy uyg'onish davrinning boshqa nashrлari qatori millatni asriy jaholat girdobidan olib chiqish, taraqqiy etgan millatlar darajasiga ko'tarishdek zamonning eng muhim masalalari yo'lida xizmat qildi.

Shodmonov Saidxon – 1903-yili Marg'ilon shahrida tug'ilgan. Politsiya amaldorining o'g'li. "Milliy ittihad" tashkiloti a'zosi. Sovet hukumiyatiga qarshi kurash olib borish uchun qurollari guruhlarni tashkil etishning yetakchi tashkilotchilaridan biri. Qamoqqa olish paytda bozorkom vazifasida ishlagen.

Hakimov Ahmadjon – 1903-yili Andijon shahrida savdogar oиласida tug'ilgan. Aksilinqilobiy tashkiloti a'zosi. Qamoqqa olish paytda aniq mashg'ulot bo'lgan.

"Milliy ittihad" tashkiloti a'zolari bilan aloqada bo'lib turgan.

Tashkilotdan o'qish uchun Boguka vakillarni yuborib turgan.

Sovet hukumatining kolxozlarni mustahkamash bo'yicha olib

borgan tadbirliiga qarshi chiqqan. Xalq dushmanlari – Kamenev va Zinov'yevlari muhokama qilinishlariga qarshi turganlikda, inqilobgacha bo'lgan davrni maqtaganlikda abylibanib, O'zSSR Jinoyat kodeksining 66-moddasi 1-bandi, 67-moddasi bilan 8 yil qamoq jazosiga hukm etilgan.

Mullabayev Mirsoat – 1890-yili Toshkent shahrida pudratchi oиласida tug'ilgan. 1925-yili Lenin rayonida aksilinqilobiy tashkiloti a'zosi. Dushman unsurlari kaltaklaganlarni himoya qilgani uchun 2 marta sudga tortilgan. VPK(b)dan o'chirilgan, mahalliy xo'jalik bo'limi ishlani izdan chiqqan. Hibsga olingan vaqtida aniq mashg'ulot bo'lgan.

Hakimov Shukur – 1907-yili Andijon shahrida tug'ilgan. Poyabzal sotuvchi oиласidan. 1927-yili Farg'on'a pedagogika texnikumidagi aksilinqilobiy guruh a'zosi, aksilinqilobiy gazeta chiqarishda ishtirok etgan, qatag'on qilinishdan qochib ketgan. Hibsga olingan vaqtida aniq mashg'ulot bo'lgan.

"Milliy ittihad" aksilinqilobiy tashkilotining a'zosi. Xalq maorifi bo'yicha o'tkazilgan tadbirliarga qarshiligi, kasaba

uyushmalari majlislarda xalq dushmanlarni fosh etmaslikka

chaqirgan, aksilinqilobiy targ'ibot bilan shug'ullanlanganda abylibanib, O'zSSR Jinoyat kodeksining 66-moddasi 1-bandi, 67-moddasi bilan 8 yil qamoq jazosiga hukm etilgan.

Sultonov Rasuljon – 1905-yili Qo'qon shahrida savdogar oиласida tug'ilgan, hibsga olingan vaqtida teatrda ishlagen.

"Milliy ittihad" aksilinqilobiy tashkiloti a'zolari bilan aloqa

o'rnatib turgan. Sotsialistik qurilishdagi muvaffaqiyatlar to'g'risidagi VPK(b) siyosatiga qarshi bo'hton targatganlikda abylibanib, O'zSSR Jinoyat kodeksining 66-moddasi 1-bandi va 67-moddasi bilan 8 yil qamoq jazosiga hukm etilgan.

Rustambek SHAMSUTDINOV,
tarix fanlari doktori, professor,

Nigoraxon AKBAROVA,
ilmiy xodim

(Davomi kelgusi sonda).

FIKR TARBIYASI

Said AHRORIY

Fikr tarbiyasi – umumi tarbiyaning eng ahamiyatlari bo'limidir...

Lekin har holda badan tarbiyasiidan keyingi galda turadi. Kishi degan bir tosh yokim bir yog'och sinriga yolg'iz badan, ya'ni moddiy yodqdan iborat emas. O'ylaguvchi ham tushunchali bo'lishi uning birda fikriy borliq egasi ekanini ko'rsatadi. Hayoniy hayoti bo'lg'oni kabi fikriy bir yotimi ham bor demakdir. Mana shunga ko'ra, fikr tarbiyasiining ham kerakligi aniqlashib qoladi.

Fikr tarbiyasiida tub tilaqimiz bolalarg'a kelgusida, ya'ni bo'yiga yetib ishga turumshag alashalg'anlarda boshqalari tegishli bo'lg'on har xil vazifalarni yaxshilab bajaraturg'on bir qobiliyat bagishlamoq va undan keyin qiziq'andir. Fikr tarbiyasiining kerak ekanli, bilim o'rganish va fanni tekshirishlarning zehnini qanday ulug' tilak va armonlarga yetirganini tushuntirishga qiziq'andir. Fan foydali narsani topadi. Go'zal san'attalar esa, doimo go'zallikni izlaysidir va u topilg'an narsani ozmi-ko'pmi go'zallashirishga tirishadir. Mana shuning uchun go'zal san'attan foydadan keyin o'yalamat to'g'ri keladir. Lekin har qanday bo'lg'anda bukmadaniy xalqlar uchungina emas, hatto madaniy lashmagan ellar uchun ham eng zarur va kerakli ma'naviy etiyojlardan. Shuning uchun na bir sinif, na bir el va na bir kishi bu go'zal san'attar orgali tarbiya bo'rtada rohat etishimizga va baxtil bo'lishimizga xizmat etadir. Shunday bo'lsa bu ham kerakdir.

Fikr tarbiyasiida tub tilaqimiz bolalarg'a kelgusida, ya'ni bo'yiga yetib ishga turumshag alashalg'anlarda boshqalari tegishli bo'lg'on har xil vazifalarni yaxshilab bajaraturg'on bir qobiliyat bagishlamoq va undan keyin qiziq'andir. Fikr tarbiyasiining kerak ekanli

PROKUROR OTALARNI NEGA OGOLLIKKA CHAQIRD?

Yoxud sirdaryolik 12 nafar o'quvchi qiz ning qismati

Xalqimiz azaldan biror gap yoki hikmatni aytса, bilib aytган, topib aytган. Bugun barcha sharoit va imkoniyatlar mavjud. Ulardan unumli va samarali foydalanmay, ijtimoiy illatlarga berilib, ularning yanada ko'payishiga sabab bo'layotganlar uchun "Eshakning yuki yengil bo'sa, yotoq bo'ladi" purhikmati mos keladi.

Biz bu jihatni yosholimizning aksariyati ilm olishga qunt qilmayotganligida, ba'zi kattalar esa "menqa nima, senga nima" qabilida ish tutayotganligida kuzatamiz. Sirdaryo viloyati hokimligi, viloyat prokururasi, viloyat Maktabgacha ta'lif va maktab ta'lifi boshqarmasi tomonidan viloyatda mavjud 314 ta umumta'lif maktabi o'quvchilarining otalari uchun "ZOOM" platformasi orqali yig'ilish o'tkazildi.

Ushbu yig'ilishda Sirdaryo viloyati prokurori Savid Imatov tomonidan berilgan ma'lumotlar har bir kishini yanada sergakklikka, ogohlilikchaqiradi.

— Sirdaryo viloyatida o'tgan 2023-yil mobaynida ajrashgan 1 500 nafardan ortiq oiladan 1 000 nafardan ortiq bolalar yo otasiz yoki onasiz qolgan;

77 nafar voyaga yetmaganlar orasida sodir etilgan jinoyatlarning 43 nafari maktab o'quvchilarini tomonidan sodir etilgan. Bu jinoyatlarning aksariyatini o'g'irlik, bezorilik, tan jarohati yetkazish, odam o'dirish va boshqa jinoyatlar tashkil etmoqda.

TILBILIM

UZUNQULOQ GAPLAR

"Uzunquloq gaplarga ko'ra", "odamlar orasida uzunquloq gaplar yuribdi". Qanday qilib gap uzunquloq bo'lishi mumkin? Deylik, biron hayrovna nisbatan "uzunquloq" desa tushunrali, lekin gapning uzunquloq bo'lishi g'alati.

Gap shundaki, bu yerda "uzun" — hozirgi tilimizdagи uzunlikni bildiruchi "uzun" emas. Qadimgi turkiya unga shakhsdosh yana bir "uzun" so'zi bo'lib — "g'iybat" ma'nosini bildirgan. "G'iybatchi" esa — "uzunchy" deyilgan. "Qutadg'u biliq"dan o'qiyimiz:

Uzunchy kishikha qatbyina yuga, Uzunchy tilinde kyyer ot ker-ot.

Ma'nosi: G'iybatchi kishiga yaqinlashma, yiroqlash, G'iybatchi tilida o't yonadi, ko'r.

Uzundan qopar ul ajun bulg'aqbi Uzunchy bashyn kes ey ersig aqbi.

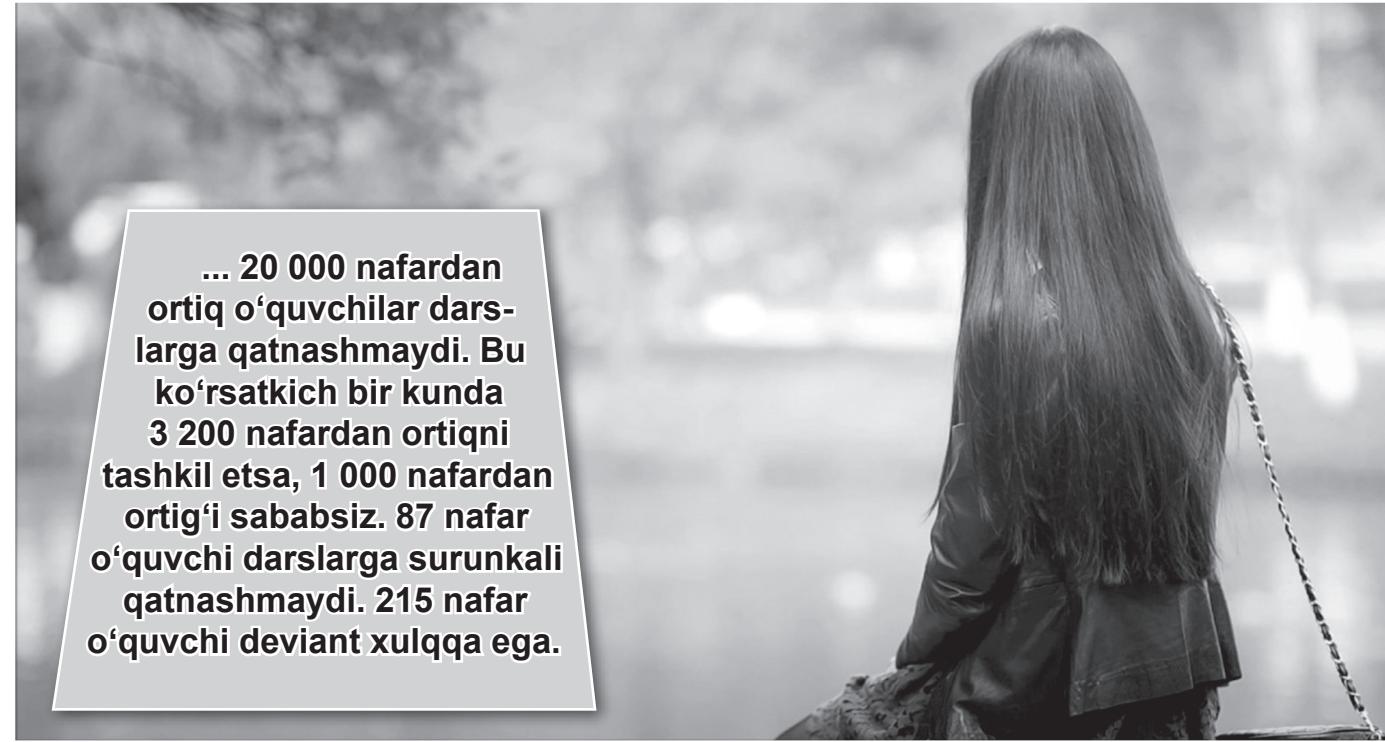
Ma'nosi: Dunyoning bulg'anchoq fisqu fasodlari g'iybatdan chiqadi, G'iybatchining boshini kes, ey mard saxiy.

Demak, "uzun gap" — bu "uzundan-uzun cho'zilgan" emas, balki "g'iybat gap" ekan. G'iybat esa — kimningdir orqasidan gapirish. Shu ma'noda bu so'z, bizningcha, "orqa, ket" ma'nosidagi qadimgi "uzu" so'zidan yasalgan bo'lishi mumkin. Mahmud Koshg'ariy "Devon"da "uzu"ni shunday izohlaydi: "uzu — orqa, ket. Men anin uzu kälđim — men uning orqasidan keldim". Ya'ni "uzun" so'zi mazkur "uzu"ga qadimgi vosita kelishi qoshimchasi "-in" ni qoshib yasalgan bo'lishi mumkin (Misol: qadimgi turkiy so'z "terk" — "tez" ma'nosini bildiradi. "terk+in" esa — "tezlik bilan", "terkin kel" — "tezlik bilan kel"). Shu kabi: "uzu+in" — "uzun" — "orqasidan" (gapirish) bo'lishi mumkin.

Bizingcha, "uzunquloq"ning "quolog'i" ham eshitish organi — "quloq" ma'nosida emas. Gap shundaki, "quloq" ham ba'zi turkiy lahjalarda ko'chma ma'noda: "mish-mish, ovoza, gap-so'z, g'iybat" ma'nolarini bildiradi.

Shunday qilib, "uzunquloq gaplar" iborasini: "g'iybat, mish-mish, og'izdan-og'izga o'tgan gaplar", deb tushunish mumkin.

Abduvohid HAYIT

... 20 000 nafardan ortiq o'quvchilar darslarga qatnashmaydi. Bu ko'satkich bir kunda 3 200 nafardan ortiqni tashkil etsa, 1 000 nafardan ortig'i sababsiz. 87 nafar o'quvchi darslarga surunkali qatnashmaydi. 215 nafar o'quvchi deviant xulqqa ega.

Voyaga yetmaganlarning 630 nafari huquqbazarlik sodir etgan. Shundan 168 nafari tegishli hujjatlasiz avtomobil vostalarini boshqargan;

29 nafar ota-onaga nisbatan otalik, onalik huquqidan mahrum etish bo'yicha sudga da'vo arizasi kiritilgan;

voyaga yetmagan farzandlariga aliment to'lashdan bo'yin tovlagan 459 nafar ota ma'muriy va 52 nafari jinoi yavobgarlikka tortilgan.

Bolalarni tarbiyalash va ularga ta'lif berish basoridagi majburiyatlarni bajarmagan 3 837 nafar ota-onaya ma'muriy javobgarlikka tortilgan;

Nazorat tadbirleri davomida,

maktab o'quvchilarini yonida 48 ta sovuq qurollar (!) mavjudligi aniqlangan.

O'rganishlar jarayonida shu narsa oyindilashdiki, viloyat maktablarida haftasiga 20 000 nafardan ortiq o'quvchilar darslarga qatnashmaydi. Bu ko'satkich bir kunda 3 200 nafardan ortiqni tashkil etsa, 1 000 nafardan ortig'i sababsiz. 87 nafar o'quvchi darslarga surunkali qatnashmaydi. 215 nafar o'quvchi deviant xulqqa ega. 24 nafar o'quvchi Misr davlatiga diniy ta'lif olish uchun ketgan. 17 nafar voyaga yetmaganlar orasida suisid holati sodir etilgan. 12 nafar o'quvchi qiz ona bo'lgan. Ularning 2 nafari 9-sinf, 10 nafari 10-sinf o'quvchilaridir.

Bir millionga yaqin fuqarolarga ega viloyatda voyaga yetmaganlar o'tasida shuncha jinoyat, huquqbazarlik, nomusga tegish, suisid kabi noxush holatlar bo'lsa.

Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 5-fevral kuni "2024-yilda ta'lif, sog'iqliq saqlash, raqamlashtirish, madaniyat va sport sohalarida amalga oshirilishi lozim bo'lgan ustuvor vazifalar" yuzasidan o'tkazilgan videoselektor yig'ilishida bu haqda aytilib o'tgan edi.

Bu o'riqlı masala yuzasidan kechiktirib bo'lmaydigan choratdbirlar, vazifalarni o'rta ga tashlagan edi.

— So'rov maktab direktoridan bo'layapti, lekin Bolalar masalalarini

bo'yicha milliy komissiyaga mas'ul hokimlar har hafta bitta maktuba borib, o'quvchilarining sharoiti va tarbiysi bilan shug'ullanmayapti.

Shu munosabat bilan maktablardagi inspektor-psixologlar shtati Ichki ishlari vazirligidan Milliy gvardiya tizimiga o'tkazilishi belgilandi...

Farzand tarbiysi, ta'lifi bilan jiddiy shug'ullanish bizga ota meros emasmi? Voyaga yetmaganlar o'tasidagi huquqbazarliklar va jinoyatlar soni, turi yildan-yilga oshib borayotganligi jamiyatimiz uchun jiddiy muammadir. Yoki voyaga yetmagan maktab o'quvchi qizlarining nomusini toptash, ularning kelajagiga raxna solishdek jirkancha holatning tobora ko'payib borayotganligi millat uchun acharinli emas, aychanchi holdir. Hali ham yuqoridagi ko'satkichlar aniqlangan holatlaridir. Odamlardan istihola qilib, el-xalq niqa deydi, deb yashirib, yashirinib yurganlar qancha?

Ta'lif-tarbiya, ma'naviy rivojlanish faqat insonga berilgan ulug' ne'mat. Shu sababdan yaxshilik va ezzulik jihatdan kamolotga yuz tutishda yoshlarga to'g'ri yo'l ko'satishimiz, namuna bo'lismiz lozim. Ularning ta'limi, tarbiyasini birlamchi, asosiy masala deb qaramas ekanmiz, har qancha chiranmaylik, ko'zlagan maqsadlarimizga erisha olmaymiz.

Bahrom BOYMURODOV, O'zbekiston Jurnalistlar uyushmasi a'zosi. "Hurriyat" gazetasi, 2024-yil 21-fevral, № 8-son

Jadid
adabiy, diniy-ma'rifiy va ijtimoiy hafiflik gazeta

Muassislar:

O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI

RESPUBLIKA MA'NAVİYAT VA MA'RİFƏ MARKAZI

O'ZBEKISTON RESPUBLİKASI FANLAR AKADEMİYASI

MILLIY MASS-MEDIANI QO'LLAB-QUVVATLASH VA RIVOJLANTIRISH JAMOAT FONDI

"SHAHIDLAR XOTIRASI" JAMOAT FONDI

Bosh muharrir:
Iqbol Mirzo

Bosh muharrirning
birinchi o'rincoboshi:
Humoyun Akbarov

Navbatchi muharrir:
Gulchehra Umarova

Sahifalovchi:
Erkin Yodgorov
Nigora Tosheva

Muallif fikri tahririyat
nuqtai nazaridan farqlanish
mumkin.

Gazeta 2023-yil 26-dekabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 195115 raqam bilan ro'yxatga olingan.

Kirill yozuvidagi adadi — 4628
Lotin yozuvidagi adadi — 11811
Buyurtma: G — 240.
Hajmi: 4 bosma taboq, A2.
Nashr ko'satkichi — 222.
Tashkilotlar uchun — 223.

1 2 3 4 5 6

Manzilimiz:
Toshkent shahri,
Shayxontohur tumani,
Navoij ko'chasi, 69-uy

Telefonlar:

Qabulxonasi: (71) 203-24-20
Devonxona: (97) 745-03-69
jadidgz@mail.ru (71) 203-24-17
Jadid_gazetasi@exat.us

"Sharq" nashriyot-matbaa
aksiyadorlik kompaniyasi
bosmaxonasi.

Bosmaxona manzili:
Toshkent shahri,
Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy.

Bosishga topshirish vaqt: 21:00
Bosishga topshirildi: 19:35
Sotuvda narxi erkin.

2024-yil 23-fevral
№ 9(9)

(Davomi kelgusi sonda).